MÜÜRILEHT

TARTU JA MAAILMA KULTUURILEHT / KUUES NUMBER / TALV 2008

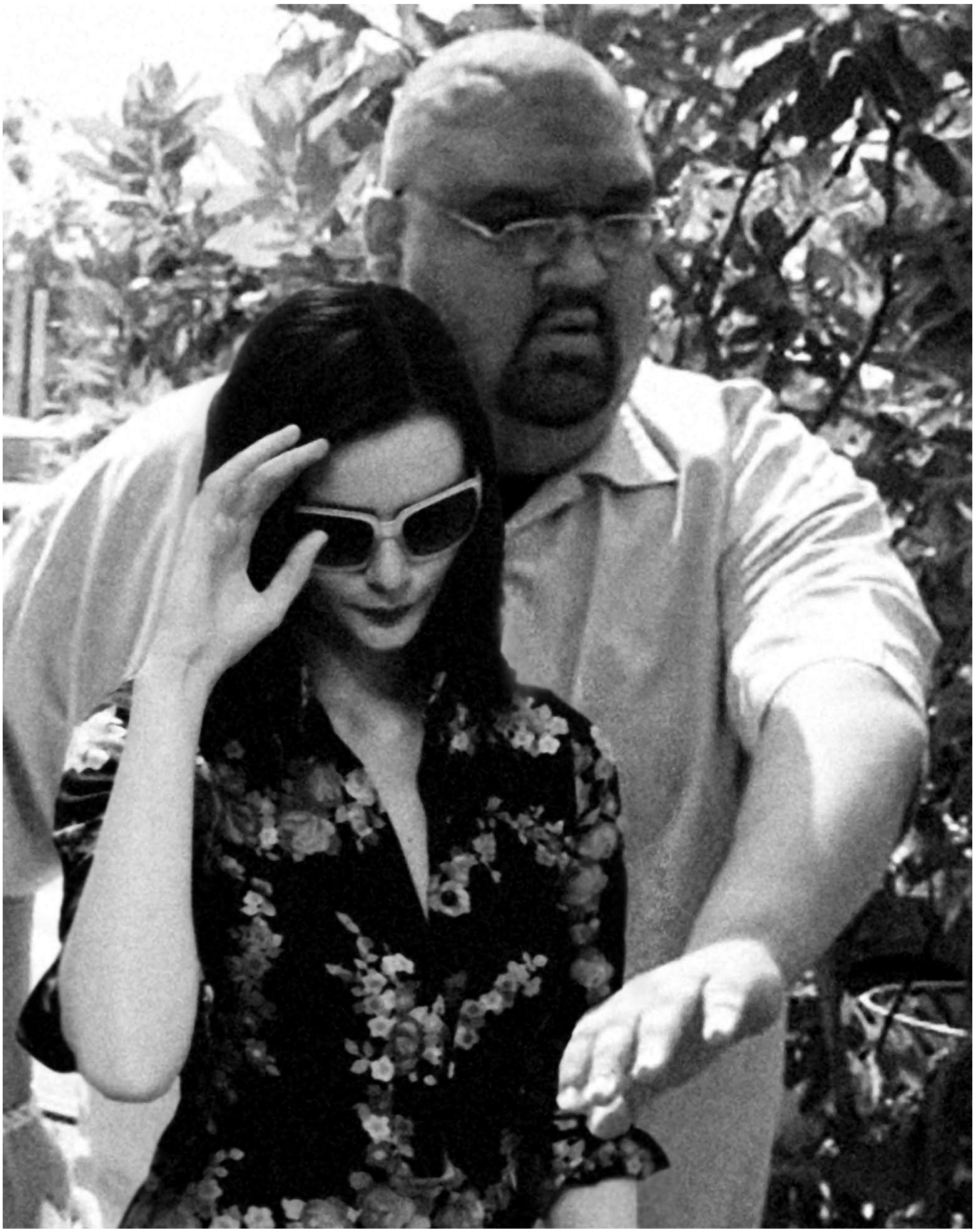

6 / TALV 2009

OMA TOOLIGA TÄNAVAL

tekst ja foto Anna-Liisa Unt ja Robert Kähr

KIRI AVALIKU LINNARUUMI JA SELLE KASUTAMISE ASJUS

Avalik ruum on linnade fundamentaalne osa, võrdõiguslikkuse ja linna kui sotsiaalsete ning majanduslike hüvede kontsentratsioonipunkti ruumiline kehand. Avalik ruum on kõigile ühtviisi avatud: kõik võivad siin viibida, hoolimata viibija soost, päritolust, positsioonist, east. Ja piletiraha ei küsita. Mõistagi tagab avaliku ruumi toimimise kokkuleppeline käitumisreeglistik, millest kõik pole küll kirja pandud, ent millest igaüks omal moel kinni peab.

Avalikku ruumi saab vaadelda voolava ainena, mis koosneb erineva olemuse, kuid tugevate vastastikmõjudega liikumistest: moodustumistest, kasvamistest, kulumistest, hääbumistest, kulgemistest, arenemistest, venimistest, tihenemistest, muutumistest, tagasipöördumistest, põimumistest. Ajast, distantsidest, võrgustikest, mälestustest – elavast, mõtlevast ja suhtlevast materjalist, mis ei saa kunagi lõpuni valmida ja tarduda. Umberto Eco nimetab nähtuse „avatud teoseks" (Eco, U. The Open Work. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989), kus autor jätab alati osa oma tööst lugeja või juhuse korraldada. Avaliku ruumi kontekstis on siin tegemist modernismi põhimõtetest tugevasti eemalduva suundumusega, mis keskendub ruumi veatu funktsionaalsuse ja kujundusliku lõpetatuse asemel paindliku, „avatud" keskkonna loomisele, mille põhikvaliteediks on tõlgendusvabadus, mille disainer (arhitekt, maastikuarhitekt, planeerija) on ruumi kasutajale jätnud.

Seega ei saa ka ruumi kui toote kasutamise juhend olla kunagi üheselt ette kirjutatud, arvaku ametkonnad ja teenusepakkujad kui tahes teisiti. Tänaval tohib peale kõndimise ka seista, istuda ja lamada. Sa võid pargis telkida või puudele ehteid riputada. Ka loomulik igapäevane toimetamine on linna kasutajatel üksteisest suuresti erineva moega, „normaalne" on kõigi jaoks isiklik ja üldises koondpildis puudub „ebanormaalne" hoopiski. Ulatuste paljusus ongi näitaja, mis tagab elujõulise linnaruumi, avatud teose.

Eesti puhul kumab linnapildi tagant aga tume kontrolliriik, jänestega. Jänestega, kes sekkuvad ruumiloomesse olematu käitumismalli järgi, kus kõik, mis ametlikult pole lubatud, võib olla keelatud, ning jänestega, kes julgesti piletita kaasa sõidavad, laadides enesekindlust šokeeri-teraapiast (enesele rõõmu valmistavate, teiste jaoks pisut ebaharilike ruumikasutuste praktiseerimisest). Esimesed toidavad ühiskonda usaldusväärsuse ja turvatundega, teised rikastavad pilti paljususe ning vabadusetundega, mõlemad kokku aga moodustavad tasakaalus väärtushinnangute süsteemi. Kui julged võtavad kaasa oma toolid ja kogunevad istuma kellegi võõra hoovi, siis kartjad mõistavad selle kibedalt hukka. Aga võib-olla on hoovi omajale istujad tõepoolest vastumeelt! Aga võib-olla on ta neid tegelikult hoopis kogu aeg oodanud!

Väliruumi puhul on raske ka avaliku ja privaatse ruumi vahel piiri tunnetada. Õhk on ju igal pool üks ja seinu pole vahel. Kujutlege olukorda, kus istute vaguralt oma avatud köögiaknal ja sirutate jalad päikese kätte välja. Järgneb all aias seisva naabri vali nõue tundlad sisse tagasi tõmmata, kuna need väljusid valele maale. Olite privaattsooni avaliku ruumiga segi ajanud. Või olukorda, kus kolate luba küsimata vanalinna trepikodades, otsides lahtisi uksi, millest saaks veel edasi liikuda, murdes samal ajal pead, kuidas vein lahti saada. Sisenevad heatahtlikud majaelanikud, kes pakuvad lahkesti korgitseriabi, kutsudes peaaegu tuppagi. Seekord olite avaliku ruumi privaattsooniga segi ajanud. Ühel juhul satute vildakalt üles ehitatud süsteemi keskele vaenlasena, teisel täies tervises keskkonda oodatamatu, ent hinnatud külalisena.

Avalik on avalikkusele. Avaliku ning privaatse ruumi piirid on mõnikord õhukesed: otse koduakna taga algavast avalikust ruumist kostuv möirgamine ei kuulu ehk su kodurahu eelistuste hulka, ent oled elukoha valikuga vaikimisi lepingule alla kirjutanud. Linlane on tükk kirjust mustrist, urbanistlikust koest, mis just nimelt eeldabki vastastikku toimivast süsteemist osavõttu: linna kui kvaliteedi määrabki paljusus ning paljusus nõuab leplikkust. Totaalse rahu eelistaja peab asuma elama teistest eemale, metsa või põllule, kuid peab sel juhul loobuma üle tee poest ja reedestest kinoskäikudest. Jäävad küll üle tee marjulkäik ja aknast paistev linnu- ja loomadraama, aga neil kvaliteetidel on linna omadega võrreldes teistsugune iseloom.

Seega – linna eest tuleb maksta, tuleb vastu anda. Et saada rohkem ja kiiremini, tuleb leppida kõige kaasnevaga, tahad või mitte – mass ja kiirus tekitavad töötamise käigus valju mürinat. Heatahtlik naaber paneb sulle postkasti kirja: Reede õhtul on meil pidu. Vabandame võimaliku lärmi pärast. Heatahtlik klubi ei jõua kõigile postkasti panna, paneb postile plakati: „Reede õhtul on meil pidu". Vaikimisi vabandab võimaliku lärmi pärast.

Linn on mõeldud kasutamiseks. Paigad ilma inimeste ja sündmusteta ei sünni ega ela. Linnast teeb linna sekkuv kasutaja, kelle põhimõtted erinevad vaatleva flanööri omadest. Flanöör, see eelmise sajandi vahetusel linnapilti ilmunud karakter, hoiab end igasugusest sekkumisest eemale. Tema tööks on distantsilt vaatlemine, linnaliste hüvede nautimine neist puudutamata mööda kulgedes. Flanööri ei ole näha, küll aga on tema toiduks kõik see, mida linnas märgata on: hommikusöögiks tööle kiirustajate rutt, lõunaks vaateakendele seatud kirjusus, õhtueineks kohvikutesse kogunev sumisemine. Sekkuv kasutaja on nende linnaliste liikumiste ja kontaktide tekitaja, tema najal püsib kogu ehitus üleval.

Sarnaselt saab kirjeldada kogu linnamaastiku rolli. Traditsioonilises mõttes on maastik passiivne taust, nostalgiliselt dekoratiivne ja hingestatud (A. Sevtsuk, intervjuu James Corneriga. Maja 3/2006). Elujõuline linnamaastik aga ei ole pelgalt harjunud elementide seade või hingeseisundi kehastus, vaid aktiivne osaleja, liikumiste väljendaja ja suunaja, muutuste peegeldaja ja dikteerija. Omamoodi ruumiline repostmoderinism, mis pole nüüd enam otseselt rangele vormile ja funktsioonile vastu rääkiv stiilieklektika, vaid ruumi selgusele kui kvaliteedile vastu rääkiv, anarhistliku ruumiloome käigus tekkinud avatud teos.

Seni aga, kuni diskussioon avaliku ruumi omamise ja kasutamise üle kestab, tulge ikka õue. Ilm on soodne. Ei olegi erilist tähtsust kuidas te oma avalikke ja privaatseid ruume kasutate ja kuhu piirid veate. Olete kutsutud linnaruumi moodustama, võite võtta sekkuja või vaatleja, segaja või siluja rolli, kasu on teist igal juhul. Ärge võtke südamesse, kui keegi tänaval lärmab – te ei saa magada, sest te ei ole lihtsalt tõeliselt väsinud. Une välja teeninu magab tingimusteta. Ärge kutsuge politseid tänaval tugitoolides vesipiipu suitsetajatele, nad ei ole ohtlikud, vaid tulid lihtsalt õue.

ART IST KUKU NU UT

Kaisa Eiche

Tartu kunstikuu toimub 2009. aasta veebruaris kuuendat korda – majanduslikult halval ajal, kus Tartus kaalutakse sulgeda (nagu mõlgutab mõtteid Markus Toompere Tartu Kunstimaja monumentaalgalerii suhtes) või isegi suletakse galeriisid (nagu selleks oli sunnitud Rael Artel). Majanduslik ebastabiilsus ajab nii mõnegi närvi, sest kohalikud „kultuurisõjad“ on päris korralikud madinad. Seda tõestas nii KulKa ja tema osapoolte identiteedikriis suvel kui ka Genialistide Klubiga seotud kohtusaaga ehk karvaste ja kiilakate või sigade ja kägude (kuidas soovite) sõda praegu – „Kunst on ohus!“ laulab Sensatsiooniline Tartu Kevadbänd.

„Kunstikuu on surnud, elagu kunstikuu!“ arvas abilinnapea Jüri Sasi eelmisel aastal kunstikuud lõpetades ning Raimu Hanson viskas kinda Tartu Postimehes: „Usk peab olema ikka väga suur, et loota järgmise aasta kunstikuu tõusmist surnust üles.“

Noh ja – sealt tulen mängu mina.

Mis võimaluste vahel mul üldse kaaluda oleks? Prints suudles Lumivalgekest; Pinoccio hakkas lõpuks ausaks ja temast sai päris poiss; Jeesus ütles Laatsarusele, et tõuse üles ja kõnni; muumiad ja zombid ongi elavad surnud; koomas inimestega ei tohiks lõpetada kommunikeerumist, sest nad ikkagi kuulevad ja tunnetavad ümbrust ning tõenäosus on olemas, et nad kord lihtsalt pikast unest ärkavad; elektrilöök rindkerele, et stimuleerida südant; adrenaliinisüst üledoosis narkarile jne.

Ise eelistan esialgu teadusfantastilist lugu Frankensteinist, sest ise ka ei saa väga täpselt aru, mis monstrumit me ellu kutsume. Usk on suur, võib öelda. Dr. Frankenstein uskus romantiliselt võimatut, seda pole mõtet alkeemikule pahaks panna. Tema eeskujul olen kutsunud kokku tähtsaid insenere ja mehaanikuid arutama elutu äratamise püüust tõstatuvate igati tähtsate probleemide üle:

31. jaanuaril avati Y galeriis Mella maalide näitus. Mella maalib varvastega – see on üks tema vähestest võimalikest kommunikatsioonivahenditest, võimalusest saada kontakt ühiskonnaga.

Tartu Kunstnike Liidu kolmes galeriis, Tartu Kaubamajas ja Saksa Kultuuri Instituudis on üleval eksponaadid, mis selgitavad süsteeme, protsesse ja skeeme meie igapäevase lihtsa elu taga, pakuvad välja ideaalmudeleid.

Tartu Uue Teatri ja Kanuti Gildi SAALi ühislaboris katsetatakse ja mõõdetakse oma ning teiste (nt NoTaFe jt) abiga uue kunsti väärtust.

Rahuolematutel ringlevad mõtted Kunstikuu senise mudeli suhtes ja Esta Tatriku tõdemus verevahetuse olulisusest mingi nähtuse või protsessi eluvõimelisena hoidmiseks Kultuurikaja aasta alguse saates viis doonorluse mõisteni.

Kunstikuu vajab ennekõike vabatahtlikku värsket verd – sealt sai alguse koostöö TÜ Kliinikumi Verekeskusega, kus oodatakse kõiki lahkelt loovutama seda maagilist elueliksiiri (Palun panna tähele doonoriks olemise tingimusi asutuse koduleheküljel! – nädal aega enne ei tohiks tarvitada alkoholi jms. Heategu nõuab ohvreid!)

Otseloomulikult on Kunstikuu meediasündmus, kuna jutud igast monstrumist jõuavad ka teiste linnade, metsade ja merede taha. Sealt sõidavad Tartusse kokku kõikvõimalikud teadlased, professorid ja seiklejad. 21. veebruaril toimub Tartu Ülikooli aulas Teadussajandi avaürituseks kuulutatud rahvusvaheline Teaduslik Konverents, mille raames teadlased esitlevad oma kõige erakordsemaid teooriaid ja ideid, millega nad tavapärases formaadis ja/või tavalistes kanalites millegipärast välja tulla ei taha, julge või saa.

Kui pöörduda alkeemia algallikate juurde, siis Zosimos Panopolisest on kirjeldanud juhtumit oma unenäos, kus keegi mees hakkab nutma verepisaraid ja sulab kohutava vaatepildina justkui iseenese vastandiks, moondudes inimahviks, kes hakkab hammastega omaenese kehalt liha rebima ning upub enesesse – Jung peab seda ilmutust üheks esimesiks kirjalikuks viiteks homunculusele. Veebruari viimastel päevadel valmistubki kohalik müstik Triinu Pungits esitlema vanas Anatoomikumis oma viimast moekollektsiooni, kus ilmnevad verised stseenid olenditest, kes justkui Zosimose unenäos on eneselt rebinud ahistava inimnaha ning lebavad-liputavad oma anatoomilises alastuses. Seda erakordset müsteeriumit aitab lahata Riiast kohale sõitnud kurikuulus detektiivikompanii MareunRols.

Kaugelt Saksamaalt sõidab keset kunstikuud külla alkeemik Derek Holzer koos Ouroboros Orchestraga. Ouroboros (kreeka keeles saba õgiv madu või draakon, mida sümbolina kujutatigi ringina) kui miski, mis pidevalt taasloob ennast – kestev tagasipöördumine. Derek on helikunstnik, kelle õpipoistena langeb valitutele võimalus saada osa meistri teadmistest, kulmineerudes lõpuks avatud etenduseks. Selles julgustavas mõttes ouroborose tähendusest peitub viide ka Art Ist Kuku Nu Ut väljakuulutatud kuupäevadele.

Tartu Kunstikuu 2010 puhul võiks aga katsetada üht homunculuse saamise meetodit 18. sajandist: võtta musta hane munetud muna, teha koore sisse väike auk ja raputada munavalge välja. Asendada see mehe spermaga, katta auk neitsinahaga ning matta muna sõnnikusse täpselt märtsikuu esimesel noorkuu päeval. Pärast kolmekümne päeva möödumist ilmub välja väike homunculus, kes aitab ja kaitseb oma loojat ning tahab vastutasuks süüa vaid lavendlit ja vihmausse. Hea lihtne pidada, eks!

Tartu Kunstikuu
„Artist Kuku Nu Ut“
leiab aset 32.01. – 29.02 Tartus
Vaata ka www.tartu.ee/kunstikuu

TARTU UUSTEATER GENIALISTIDE KLUBI JA TARTU KULTUURITEHAS TEEVAD UUE KUNSTIPÄEVAD

K25.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
VIIMASED KORRALDUSED NEILE, KEDA MA KUNAGI ARMASTANUD OLEN
TAAVET JANSEN+TAAVI EELMAA
ESIETENDUS

K25.02.2009 / TARTU KULTUURITEHAS
CANT GET / NO SATISFACTION
MART KANGRO

N26.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
ELUD ...
JEKATERINA NOVOSJOLOVA+ELINA PÄHKLIMÄGI+ANDRES KEIL

N26.02.2009 / TARTU KULTUURITEHAS
HÄMARAD LOOD
KATRIN ESSENSON+LIINA VAHTRIK

N26.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
JAZZKLUBI
DEFEKT (SOOME, ISLAND, NORRA)

N26.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
NÄITAME NÄIDENDIT
NOORTE TEATRITEHAS
AKTSIOON

K25.02.2009 / TARTU KULTUURITEHAS
STREIK
SANDRA Z

R27.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
MANNERS
SPEKTRUM

L28.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
LOOK LOOK
KRÕÕT JUURAK+ANNE JUREN

L28.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
VATERLAND
NOTAFE

L28.02.2009 / GENIALISTIDE KLUBI
IMPROVISATSIOONILINE SOOVIKONTSERT
ANDRES NOORMETS+MART SOO+TAAVI KERIKMÄE

WWW.UUSTEATER.EE

Hommik. Sa ärkad. Mõned asjad on sitasti, mõned asjad on hästi. Mida sa teed? Sa alustad seda päeva. See päev on vaja lõpuni elada. Nagu ka homne päev. Ülehomne.

Sünnipäev. On tulemas. Või juba käes. Mõned asjad on hästi, mõned asjad on sitasti. Mida sa teed? Sa mõtled mööda elatud aasta peale. Sa mõtled, kui mööda sa ta elasid. Mida sa teed? Sa lööd käega. Sa pidutsed. Pidutsed hästi. Sa lööd käega. Sa nutad. Oma voodil kägaras. Homme algab uus aasta. Midagi ei muutu?

Minu elu on ainulaadne. Vahel mulle tundub, et enam paremini ei saagi olla. Suvel küsis üks tüdruk minult – Andres, millest sa unistad? Ma mõtlesin väga tükk aega. Ja vastasin, et tead, nii imelik, nii kummaline, kui see ka ei ole, ma ei unista mitte millestki. Mulle tundub, et kõik läheb praegu täpselt nii, nagu minema peab. Et kõik areneb, liigub, õigele poole. Ja et kõik on minu kätes. Ise teen. See oli suvel. See tunne on vahel eel. Vahel praegu ka.

Vahel mul on tunne, et kõik on väga halvasti. Et enam halvemini ei saagi olla. Et ei ole mulle siin maailmas ette nähtud kõige elementaarsemaid asju. Õnne, armastust, mõistmist. Kõik on minu enda kätes. Aga kõik, mis ma teen, ei aita mind kuidagi edasi. Minu teel. Sellel teel, mis ma arvan, et on minu tee. Kõik, mis ma teen, on valesti. Kõik, mis ma teen, on ebapiisav. Ma tahan teha ainult päris asju, aga ma ei tee. Ma teen palju mängu asju. Ma olen sellest väsinud. Aga kas minu päris asjad on päriselt ka päris asjad? Kas ma valetan endale? Teistele? Kas ma arvan, et iga mull minu suust kukub kuldmündina põrandale? Või mis ma arvan? Ise tegi.

Aga aitab minust.

Siiski, üks asi veel. Proovide Tartu-perioodi kolmandal päeval sain ma teada, et ma olen Eestis sündinud kõrgemasse klassi. Vähemalt keskklassi. Et minu elu algus on võrreldamatult lihtne olnud. Noh, ma sündisin kahte suuremasse linna korraga. Mu emapoolse vanaema klassikaaslased olid pallaslased ja arhitektid ja kes kõik veel, ta ise poolteise kõrgharidusega. Mu vanemad on mõlemad kõrgharidusega. 90 protsenti inimestest, kes on mu vanemate suhtlus- ja tutvusringkonnas on kõrgharidusega. Ma ei olnud kunagi selle peale mõelnud. Et see ei ole elementaarne. Või see, et mu koduses raamaturiiulis on olnud kogu eestikeelne maailma kirjandusklassika ja terve eesti kirjandus. Või, et selleks hetkeks, kui ma ülikooli teatrikriitikat õppima läksin, olin ma näinud vast sadakond lavastust. Ma tõesti ei olnud selle peale mõelnud.

Aga nüüd küll aitab minust.

Me elame kummalise ühiskonnakorra ajal. Öeldakse, et see on demokraatia. Ega ma tänapäeva ühiskonna teoreetikuid palju lugenud ei ole. Von Krahli Akadeemias ka ei käinud, ei teagi miks. Võibolla laiskusest. Võibolla sellepärast, et seal on iga mehe oma tõde kohe päris tõde. Ma telekast vaatasin. Selle asemel leiutan oma jalgratast. Ja ütlen – me elame kapitali-demokraatias. Kapital annab poliitilistele jõududele raha. Meeletu kasumi-marginaaliga. Valimiste korraldamine on igal pool maailmas marginaalselt odavam, kui see raha, mis õigele poolele panustanud kapitalistid tagasi teenivad – sellepärast panustavad targad, tõelised kapitalistid, igale poolele. Ja võtavad ikka oma kasumi. Aga oleks see siis nii lihtne, et mingid mehed saavad soodsad poliitilised otsused. Tootmiseks. Nad tahavad rohkem. Nad tahavad võimalikult ühesuguseid inimesi. Sest siis tuleb arendada sarnases tootegrupis vähem erinevate omaduste või välimusega tooteid. Inimeste maitse, väärtushinnangud, peavad olema võimalikult sarnased. Seda muidugi saavad töösturid ise ka suunata ja suunavadki reklaami, meedia, ka näiteks filmitööstuse kaudu. Aga see on üpris kallis. Nad tahavad rohkem. Ja nende käes on odava rahaga ostetud valitsused. Valitsused kujundavad läbi ministeeriumide maailma. Riiki. Inimeste elukeskkonda, annavad seadusi, korraldavad süsteeme ja seeläbi mõjutavad inimesi ja nende väärtushinnanguid.

Mõelge, mis on viimase 15 aasta jooksul juhtunud, muutunud haridussüsteemis. Ülikoolidesse riigieelarvelistele kohtadele saab riigieksamite tulemuste alusel. Kriteeriumide järgi, mis on kõigile võrdsed. Olgu see täppisteadus kui matemaatika või interpreteerivad teadused nagu filoloogia, semiootika, filosoofia, ajalugu vms. Ülikooli on tublil ja kohusetundlikul, kuid piiratud inimesel suurim šanss sisse saada. Suurem, kui kunagi varem. Ja mandunud, kirjalike testidega ülikoolis ka püsida. Sealt kuuma noana läbi lõigata, samamoodi. Ning hiljem saab temast tubli ja kohusetundlik töötaja. Tubli ja kohusetundlik tarbija. Kapitalile ei ole midagi vastuvõetamatumat, kui oma peaga mõtlev, mallist kõrvale kalduv või kõrvale kalduda tahtevgi inimene. Nii, nagu ka nõukogude võimule, samas. Või Pühale Inkvisitsioonile. Ainult et praegu käitutakse kavalamalt, käsu ja korra, hirmu ja vägivalla asemel ümber nurga. Mis on vist alatum. Päeva lõpuks.

Või mis – millest me praegu räägime? Me räägime sellest, et liiga palju inimesi lõpetab tavalise gümnaasiumi. Juba viieteist aastaselt tuleb ikka inimene murda. Ta vaim kutsekooli suunata. Lihtsate, asiste, oma käega tehtud väärtuste juurde. Kui inimene elab võimalikult palju asjade keskel, teeb ise asju, siis on asjad ka ainukesed , mida ta hinnata oskab. Gümnaasium on ohtlik. Siis on kolm aastat rohkem aega oma peaga mõtlema hakata. Samas jälle, kui õpetajate palk on piiripealselt madal, siis kirkaid kriite koolimajade kateedritesse ei satu. Ja võimalus, et keegi suunab inimese oma peaga mõtlema, on jälle väiksem. Muidugi on ka inimesi, kes keelduvad mitte mõtlemast, aga ega nende elu mugav ei ole. Ka noorena mitte. Ja järjest ebamugavamaks läheb.

Nii käitub valitsus. Käituvad valitsused. Igal pool. Vandenõuteooria? Kui, siis õige-õige pisut.

Ma olin mõni aasta tagasi Tartu Lastekunstikoolis kolm aastat õpetaja. Õpetasin viimastele klassidele, 16-17 aastastele noortele inimestele õpetamatut, distsipliini nimega loovus. Ainuke võimalus, ma arvan, selle arendamiseks, on luua keskkond, anda ülesanded, ja lasta neil siis üksteist üle trumbates areneda. Üksteise pealt õppida. Seostada. Ma sain nende aastate jooksul vist aru, mis on põhimõtteline vahe praeguse noore ja aasta 1990 vahel, kui mina sama vana olin. Meil tekkisid küsimused ja me hakkasime neile vastuseid otsima. Praegused noored on saanud mudeldatud valmis vastused enne, kui küsimus on tekkinud. Enne, kui nad oma isiksuslikes arengutes on punkti jõudnud, kus inimesel see või teine küsimus tekib. Mitte, et meie aeg nüüd parem oleks olnud. Ja praegune a priori halvem. Aga see tasuks endal meeles hoida. Sellele mõelda.

Me räägime selles lavastuses lugusid. Aga me ei räägi ainult prostituutide lugusid. Elisabethi, Krista, Sirje, Marina, Eleri, Ivika, Ksenja, Nadja, Ave, Marko, Lidija, Elviira, Svetlane, Jelena, Galina, Ruta, Tiina lugu. Ja ka mitte ainult enda lugusid. Elina, Katja ja Andrese lugu.

Eks me räägime ikka aja lugu. Mulle tundub. Ja järjest rohkem hakkab tunduma. Võibolla nii ongi, et me räägime vaikijate häältega.

TARTU UUS TEATER

Tartu Uus Teater
ELUD
põhineb adekvaatsetel ja ausatel prostituutide intervjuudel raamatust ”Vaikijate hääled 2”
lavastajad ja kunstnikud ja esitajad:
JEKATERINA NOVOSJOLOVA
ELINA PÄHKLIMÄGI
ANDRES KEIL
esietendub 12. veebruar 2009
GenKlubis/Tartu Uues Teatris / Lai 37taga
etendused Tartus:
N12+P15+K18+N26.02.2009 19.00
K04+N05+P08+E09+K18+N19.03.2009 19.00
etendused Tallinnas Kanuti Gildi SAALis:
E06+T07+N09.04.2009 19.30
www.uusteater.ee

RÄÄGIME VAIKIJATE HÄÄLTEGA

tekst ja foto Andres Keil

VIIMASED KORRALDUSED NEILE, KEDA MA KUNAGI ARMASTANUD OLEN

Osades:
Taavi – Taavi Eelmaa
half man half bisquit – Taavet Jansen

11:31:04 AM Taavi: oled seal?
11:31:11 AM half man half bisquit: mhm
11:40:41 AM half man half bisquit: ei tea millal see ela ja sära rahh tuleb
11:41:03 AM Taavi: krt, ei tea..,
11:41:12 AM Taavi: vähe ma ei oota juba!
11:41:15 AM Taavi: ;
11:41:26 AM half man half bisquit: ajjah
11:41:30 AM half man half bisquit: kõht on jube tühi
11:41:32 AM half man half bisquit: :)
11:41:52 AM Taavi: oi kui tühi on
11:41:59 AM Taavi: valutab juba
11:43:48 AM Taavi: see tekst pärineb Wilhelm Reichi töödest, ühe ekstsentrilise teadlase ja filosoofi asjade hulgast
11:45:05 AM Taavi: mulle tundub, et see on nii basic asi, et sellest saaks kogu meie asjale mingi vormi.
11:45:14 AM half man half bisquit: :D
11:45:14 AM Taavi: muidugi kus sul ka klikkab...
11:45:44 AM Taavi: mulle meeldib see julm kuivus ja entsüklopeediline lähenemine
11:46:06 AM Taavi: loe paar esimest lehekülge ja saa saad kohe aru mis värk on!
11:50:37 AM half man half bisquit: kle päris äge
11:52:18 AM Taavi: nojah, mulle ka tundub
11:52:28 AM Taavi: meeste asi puhtalt
11:52:52 AM Taavi: ja samas sellise friigi attitudega:)
11:54:36 AM half man half bisquit: mhm
11:54:40 AM half man half bisquit: mõnusalt jahe
12:11:04 PM Taavi: oot
12:11:13 PM Taavi: ma saadan selle astronaudiloo ka
12:11:24 PM half man half bisquit: saada uuesti
12:17:22 PM Taavi: http://www.minut.ee/article.pl?sid=07/02/06/060217
12:39:08 PM half man half bisquit: :)
...
1:07:38 PM Taavi: kui me tahame olla väga isiklikud, siis
1:08:28 PM Taavi: ei saa ju kasutada isegi sõna „kunst". Mis puutub minu ellu „kunst" ma ei tea sellest midagi, kunst on Arte kanalil
1:08:30 PM Taavi: :)
1:08:48 PM Taavi: isiklikkusel pole ideoloogiat
1:08:56 PM half man half bisquit: õige
1:08:58 PM Taavi: ega manifesti
1:09:14 PM Taavi: sinna ei saa inimesi endale järgnema kutsuda...
1:10:00 PM Taavi: andesta, kui ma ründavalt mõjun aga need on lihtsalt mõtted mis tekivad---
1:10:12 PM Taavi: see käib ju asja juurde! :)
1:10:17 PM half man half bisquit: no problem
1:10:19 PM half man half bisquit: kuulan
1:10:29 PM half man half bisquit: hea point
1:11:11 PM Taavi: intiimses isiklikus ruumis ongi kogu aeg natuke häbi... :)
1:11:38 PM half man half bisquit: :)
1:11:57 PM Taavi: nii selle näitajal kui selle vaatajal
...
1:23:21 PM Taavi: mitte et see halvasti oleks tehtud, aga ta on liiga üldine
1:23:39 PM Taavi: parem siis juba ainult selged lühilaused.
1:23:48 PM Taavi: mehelikult ja karmilt
1:23:49 PM half man half bisquit: :D
1:23:53 PM Taavi: :)
1:23:53 PM half man half bisquit: okei okei
1:23:57 PM half man half bisquit: sain pihta juba
1:23:58 PM half man half bisquit: :D
1:24:10 PM Taavi: keha lakkab töötamast
1:24:18 PM Taavi: süda mädaneb
...
1:27:32 PM half man half bisquit: When engaged in the act of real time sexual activity with a real female partner, the male human's psyche reacts to at least three broad dimensions of stimulus: additional fantasies; fundamental significance of the act; and direct sensory input.
1:27:35 PM half man half bisquit: aga krt
1:27:42 PM half man half bisquit: see käib teatri kohta samamoodi
1:27:43 PM half man half bisquit: :D
1:27:46 PM Taavi: äkki pannagi aint selle tõlge. ja lõppu kommentaar. Et nüüd pole enam midagi küsida ja veelgi vähem on jäänud rääkida.
1:28:23 PM Taavi: st – kõik need kolm definitsiooni sealt Pornist?
1:28:29 PM half man half bisquit: onju
1:28:33 PM Taavi: on on
1:29:13 PM Taavi: teater saab alguse mujalt kui teatrist endast, inimesest, antud juhul kahest mehest:)
1:29:34 PM Taavi: ja mees on vaat selliselt eristatav:)
1:30:06 PM half man half bisquit: :D
1:30:59 PM half man half bisquit: põhim
1:31:00 PM half man half bisquit: saaks
1:31:18 PM half man half bisquit: siduda teatri kuidagi ka mingi posthumanistliku peenisepikendusega
1:31:24 PM half man half bisquit: või käepikendusega
1:31:34 PM half man half bisquit: et teatrit on meil vaja selleks antud juhul
1:31:49 PM half man half bisquit: et mai tea mida teha
1:32:00 PM half man half bisquit: ei ole vist eriti clever
1:32:47 PM Taavi: et kohmakus on infomürata tulevikumaailmas ekstra romantiline igatsus...
1:32:55 PM Taavi: on küll clever
1:33:10 PM half man half bisquit: :D
1:34:19 PM Taavi: kui on jube hea ühendus inimeste vahel, et sellist asja nagu mittemõistmine ei ole, siis mõne x-faktoriga mees tahaks puhtalt cooli pärast vähe hlvemini aru saada ja mõistetud olla?
1:34:29 PM Taavi: :)
1:34:33 PM half man half bisquit: :)
1:37:09 PM Taavi: Cronenbergil on üks filmiprojekt sellest, et tulevikus on füüsiline valu juba eos kaotatud. Aga on ühed eriti pöörased performancefriigid, kes salaja kuskil undergroundis võtavad endalt need valuvaigistavad värgid välja, et saaks lihtsalt valu tunda, nagu mingit ultimate seiklust. Painkillers oli selle nimi...
1:38:32 PM half man half bisquit: hm
1:38:35 PM half man half bisquit: huvitav
1:38:44 PM Taavi: meil oleks see selline kommunikatsiooniretro – heast peast hakatakse jube raskestimõistetavas keeles rääkima
1:38:49 PM Taavi: teatrikeeles
1:38:53 PM Taavi: ?
1:39:05 PM half man half bisquit: :D
PM half man half bisquit: see on küll hea
1:39:21 PM half man half bisquit: see haakub sellega
1:46:49 PM Taavi: ok
1:46:52 PM half man half bisquit: davai
1:46:54 PM half man half bisquit: udachi
1:46:55 PM Taavi: vägahea
1:46:58 PM Taavi: ciao
1:47:01 PM half man half bisquit: tsaa

TARTU UUS TEATER

Tartu Uus Teater
VIIMASED KORRALDUSED NEILE,
KEDA MA KUNAGI ARMASTANUD OLEN
Kontseptsioon, lavastus,
helikujundus ja esitus:
TAAVET JANSEN
TAAVI EELMAA
Kontseptuaalne tugi: Maike LOND,
Jeroen FABIOUS, Sher DORUFF,
Myriam van IMSHOOT
Programmeerimine: Taavet Jansen
esietendus 25. veebruar 2009
GenKlubis/Tartu Uues Teatris / Lai 37taga
etendused Tartus:
K25.02.2009 19.00
E23+T24+E30+T31.03.2009 19.00
etendused Tallinnas Kanuti Gildi SAALis:
R13+L14+E16.03.2009 19.30
www.uusteater.ee

RAAGUS LAANES KUI PURPURMUSTUS

Purpurmust org sündis. Me ei saa öelda, et see sai loodud, see pigem sünnitas end ise. Kunstist – sügavamast ja pinnapealsemast, kergemast ja raskemast ning vajadusest seda jagada. Purpurmusta eksistents on näidanud, et selle jaoks oli valmis tühi koht, mida tahtmine täita, rohkematel kui üksneis algatajail. Org ei ole suletud ring, ta kasvab ja kasvatab ennast ning ei nõua tegelikult isegi kirjanduslikku autorlust.

Nimi ja visuaal

Purpurmust, sest on värvi ja tekstuurina ülekantav metafoor kirjandusele ja kunstile üldisemalt – sama sõna lugedes kujutavad erinevad inimesed erinevat tooni ning saavad sellest erineva emotsiooni, loovad erinevad seosed, leiavad erinevad võimalikud põhjendused. Nagu kirjandust lugedes, kunsti kogedes.

- Miks teie veebis naine ennast ära tapab?
- Kas ta tapab ennast ära? Koera ikka nägid?
- Mis koera?
- MOTT, novot.

Kõik autorid teevad suuremal või väiksemal määral teatrit ning kehastuvad ümber. Ning kõikidest tekstidest võib erinevaid süžeesid välja lugeda nagu ka selle kujundliku looga. Mõtle kaasa.

Tänu veebivisuaalile läks seoses Purpurmustaga ruttu ringlusse sõna „emo" – emorühmitus, emokirjastus, emokirjanikud jne. Kuigi emoks olemine väljendub teadlikus riietusstiili, muusika ja tegevuste valikus, mida meist keegi ei valda, tuleb see üldnimetaja sõnast „emotsionaalne", mida me tagasi ei lükka. Jah, olemegi emotsionaalsed ja kogetud emo-tsioooone tahame ka teistega jagada. Anda ja saada.

Sellest ka nimi – orgudes kajab hästi ning see on Purpurmusta oru üks põhjus ja tulem: endast midagi välja öelda, olgu see siis tekst või arvamus, ning kuulda vastukaja. (Ja miks ronk, selle jaoks on vähemalt 9 põhjust. Kui ühtegi kohe pähe ei tule, leiab näiteks entsüklopeediast.)

Nomaadid ja purpurmustlased

Jah, oleme meediumikesksed, veebikesksed, võrgukesksed. Internet laseb ühtselt tegutseda, olgugi, et üks neljandik on Tallinnas, teine Tartus, kolmas Viljandis ja neljas üle maailma laiali. Vestelda ja dialooge-polülooge saab pidada ka füüsiliselt samas kohas viibimata. Seetõttu oleme võib-olla vähem koha järgi grupeerunud kui eelmised rühmitused. Saame küsida üksteiselt ning küsida saavad lugejad ning autorid võivad kohe tagasisidet saada – kirjutame ometigi pigem lugejale kui „kirjanduskriitikule", nii et arvustusi ei pea ootama mitu kuud kuni tekst on toimetamises, küljendamises, trükis, poes, lugeja meeltes (selle ajaga on autor muutunud, arenenud, stiili muutnud, ise nõrkusi näinud ning tal on tõenäoliselt juba ükskõik, mida keegi ta vanast asjast arvab, sest teeb uut.) Kunst reaalajas nagu aplaus või vaikus pärast etendust. Kui ei tee kunsti endale või kunsti pärast, on tagasiside ilmselgelt oluline.

Mõnel meist on ilmunud 2 raamatut, mõnel 1, mõnel tekstid Sirbis või Loomingus või Värskes Rõhus või Vihikus või kusiganes, ja mõnede tekstid pole veel trükimusta näinud. Trükis avaldatud teosed ei ole kuuluvuseks olulised. Oluline on vaid see, et inimest huvitab, mis kirjanduses toimub. Või on toimunud. Purpurmustas saab osaleda ka ilma oma tekste kellelegi avaldamata, ei pea isegi sahtlisse kirjutama, sest ühed aitavad kujundada raamatuid ja postreid, teised lavastada luuleõhtuid, kolmandad musitseerivad üritustel ja teevad tekstidele taustamuusikat. Kõik käivad seal ja teevad seda, kus ja mis tõmbab, leiavad väljundeid seoses kirjandusega.

Eestis on palju häid autoreid, kes pesitsevad netis või ilmuvad uustulnukatena välja erinevatelt kirjutamisvõistlustelt. Paljud ei tea, kelle poole pöörduda, et saada aimu, kas-kus-kuidas nende tekst saaks olla jagatud. Purpurmusta autorid (ja lugejad) annavad tagasisidet ning aitavad ka teistesse jagamiskanalitesse liikuda.

Võrk ja reaal

Aadress purpurmust.org/foorum on otsetee meie kunstimõteteni. Need ei ole läbimõeldud arvustused, vaid pigem kirjalikult suulised üldmuljed ja küsimused nagu pealtkuuldud salongivestluste üleskirjutised, kus kõik omavahel vaidlevad ja arutavad. Räägime raamatutest, filmidest, muusikast, videotest, teatrist jms, sest kui miski inspireerib, ei taha seda endale hoida, äkki keegi saab sealt midagi. Kõik ei suuda näha ja kuulda ja lugeda kõike, igale poole jõuda, seega vahendame üksteisele (ja lugejaile!) arvamusi tehnikate ja stilistikate kohta, mis mingil põhjusel töötasid või läbi kukkusid, informaalne kriitika isiklike taustade näol. See on sama läbisegi kui me ise ning ei igatse formaalsemat struktuuri. Need on lood ilma alguse ja lõputa, pigem nagu tavavestluses öeldud, ainult et erinevatest füüsilistest kohtadest. Vahele ka autorite tekste, küsimusi laiale ringile, muude autorite tekitatud frustratsioone ja pahvakaid ning infot põnevate (kirjandus)ürituste kohta – neid toimub palju ning suur osa teabest läheb kaduma ja publik ei jõua kohale, kuigi toimumisest teades ehk tuleks. Purpurmustast foorumist võiks saada kätte kogu info asetleidvate kirjandusürituste kohta.

Foorumilehel on ka link „esita küsimus autorile", sest läbi aegade on paljusid lugejaid huvitanud suhtlus kirjutajaga, olgu see siis küsimuse, austuse, tänu või kriitika avaldamiseks. Lugejakohtumistel ning kirjaniketuuridel küsitakse lõputult ning küsimusi tõstatakse ka lugemisblogides ja ajakirjanduses ilmuvates arvustustes.

Lugude jutustamine ning luule said alguse suulisel teel ning seetõttu on kirjandusõhtud olulised, nii publikut ootavad kui spontaansed. Praegu on meid 19, ent kõik ei ole veel omavahel kohtunud. Purpurmust org ei ole ideoloogiline või stiililine ühendus. Autoritena ei usu me ilmtingimata sama asja ning just see toidab – erinevus, vaheldus, eklektika. Võib-olla grupina ühendab meid see, et meil ei ole kindlat muutumatut stiili ning on suur huvi erinevate meetodite ja vormidega eksperimenteerida. Me ei taotle kuuluvust ja inimeste tembeldamist kellekski, millegi kohustuslikuks osaks, ning seetõttu kaasame üritustele palju erinevaid autoreid, oru seest ja ümbert.

Mustad linnud

Jim Ashilevi: Tahaks kirjutada, nagu kirjutaks 13-aastane poiss pärast ränka rulaõnnetust, vaadates üksi, eemal oma sõpradest, augustiõhtutel kõrgelt palatiaknast välja päikseloojangu poole. Või nagu 17-aastane tütarlaps, kes võib olla su jaoks kõik, mis naine olema peab, aga öösel vannitoas istudes, tilkuvad sorakil juuksed näo ees rippumas, võiks ta sul noaga pea otsast lõigata.

Eia Uus: Ihkan unustust, ihaldan unustada. Vaid kirjutades saab kõik muu kaduda – elu,

inimesed, ümbrus, soovid, kahtlused. Üksnes kirjutades saangi olla üdini eksinud, ära, sidemeteta seotud. Kui muul ajal tegutseb „parem" käsi, siis kirjutades olen vasakukäeline.
Ning samas. Muidugi. On unustus, unustamine mu suurim hirm.
Teine hirm on sõnad. Neid raisata, neid valesti kasutada, neid mitte leida.

Robert Randma: Ma olen vihmainimene, ütles Vihmainimene. Vihmainimestega on see, et lühikest aega koos veetes on tore, kuid pikapeale hakkab külm. Sageli hakkabki mul endaga liialt külm, et edasi jõuda. Aga ma tõmban hõlmu koomale ja vahel tundub, et varvastel ongi juba soe.
Purpurmust peaks olema see lihane polsterdatud soe veresoonkond, mille sees saab leiges, teiste seltsis, veidi ringi ujuda. Punases ei paista ju punased plekid välja. Kollast kleiti kandes varja end alati kollase vihmavarju taha. Siis on kollase seina taustalt välja hüpates üllatus suurem.

Birk Rohelend: Mina, Birk, defineerin ennast läbi kirjutamise. Kirjutamine on minu eksistents; kulg läbi aja muutuste lainel. Kõik, mida ma loon, loon ma siin ja praegu; kunagi ei tee järelparandusi, sest sekund peale viimase punkti panemist on see punkt minu jaoks kättesaamatult kadunud. Kaevan ennast teiste inimeste pähe ja siis ümberkehastun nendeks; uuestiloon nende võimalikud elud ja lahkun pöördumatult, kui küsimused on minu jaoks vastatud. Kirg elada ühe jalaga parralleelreaalsuses on tugevam kui soov jääda ellu; igal hetkel hülgan kõike endas, et tajuda kõike võimalikku. Armastan vormi, mis aitab edasi anda sisu nüansse; muudan kõike endas ja enda ümber, et luua midagi selles hetkes siin, mida poleks enam kunagi võimalik uuesti luua ega jäädavalt surmata; liuglen sõnadega libedal eetika- ja esteetikajääl, otsides kohta, kuhu suruda rapiir. Hetkel jooksen ajaga võidu, et valmis saada kõige uuem romaan, see kraapiv-õõvastav, tardunult irvitav künismipiibel; sõber närib öösiti pliiatsiotsa, et illustreerida ja kujundada tervikuks mu antiiktragöödiate vaimust kantud ballaad, „Alexander ja Belle". Kevadel näeb ilmavalgust „Enesetapjad", mu surnud sõpradele ja veel rohkem surnud armastusele pühendatud teos.

Hanna Kangro: Ei ole kirjutaja, luuletamine on üks paljudest enseväljendusvormidest. Meeldib sügis, Põhja-Tallinna maastikud, kirjandus ja rattaga sõita! Publikatsioonid Sirbis, Postimehes, Loomingus ja Värskes Rõhus.

Kaarel B. Väljamäe: Olen paar korda oma nime ajalehest lugenud. Nime all on seisnud sõna „luuletaja" Mis on veider, sest olen luuletamisest loobumas. Õieti juba loobunud. Lihtsalt üks raamat on jäänud kokku panna. Asjad pakkida, et lahkuda. Ma ei julge öelda, et ma peale seda enam kunagi ei luuleta.
Lihtsalt mul on selline tunne, et see aeg, kui minust oleks võinud päriselt luuletaja saada, on pöördumatult möödas. Või siis nii, et olles luuletaja ma lihtsalt ei kirjutanud midagi. Ma elasin luuletuses. Ma olin avaldamata autor, kes ei kirjuta. Nagu mõni tegelane Kosztolanyi novellist. Nii mulle vähemasti tundub. Liigun proosa poole, kuigi rütm ja kõla kipuvad luulest kaasa tulema. Tulgu pealegi. Tegelikult ei olegi vormil vahet. Vorm on lihtsalt vahend, mis oleneb olukorrast. Mul on siiani ainult üks laul, mida aina uuesti aranžeerin. Loen inimestele poolikut mononäidendit ette, luuleõhtul, ja nad kuulevad selle luuleks. Mul on kirjanduses üks kohutavalt suur ja ebaoriginaalne ambitsioon. Ma tahaks kirjutada täpselt nii palju, et enam ei peaks kirjutama. Avaldada nii vähe kui võimalik. Et siis vaikida. Ma tahan surmahaiguse alistada. Rahu teha ja alles pikkade aastate pärast päriselt surra. Selline morbiidselt helge mõte täna. Homne võib mind vabalt ümber mõelda.

Liivia Anion aka Cliff: Ma kurbusin kurbade lohutamisest ja kibestusin kriisides osalemisest. Pettusin inimestes. Seepärast sai iga mu ajust eralduv luulerida eelmisest sarkastilisem.
Rõõmuhetki ei olnud aega fikseerida – need lippasid isekalt igavikuteed. Sama teed, millel kõik hinged ööst päeva tuiakalt tatsavad. Jumaldan vabavärssi, kuid ise vabalt ei suuda väljenduda. Iga paberile pandud seosetu sõnadevool pole minu jaoks luule. Mina vajan raame ja raamid saan riimist. Olgu see pealegi vanamoodne. Pealegi üritan tõestada, et luuletehniliselt sõnu vormides saab oma südant kaasamata edastada kõiki emotsioone.

Marje Ingel: Terve elu olen end seostanud laulmisega. Vahel on hetki, mil teiste autorite tekstide lauluna esitamisest jääb siiski väheks. Tuleb leida need enda sõnad. Luuletus on nagu välklambi valgel tehtud foto, mis toob hetkeks esile need valgustatud detailid endas ja enda ümber, mis muidu silma ei hakkaks.
Minu debüütkogu „Sulg" ilmus tänavu septembris ning pole võimatu, et minu loomingut peagi ka võõrkeeles lugeda saab.
Inspireerib suhtlemine ja loojate looming – kirjutatu, kuuldavaks tehtu või nähtavaks muudetu.
Praegu olen õnnelik. Ma pole seda alati olnud ja küllap paistab see luuletustest välja. Siis oli rohkem aega ja ruumi, aga ka tühjust.

Kristo Viiding: Kirjutada või mitte kirjutada? – selles on küsimus. Koormata või mitte koormata teisi oma koormaga. Elada üksi oma koormaga? Vahel tundub, et see on õilsaim.
Samas, keegi on öelnud, et sahtlisse kirjutamine on kuritegu. Anne on avalik vara. Kuid raske uskuda, et keegi tahab lugeda mu tumedust. Sest ma kirjutan soovist saada lahti tumeduse koormast. Armastusluuletusi olen kirjutanud paar-kolm. Need on kirjutatud sel üürikesel puhta tunde Tõelisel Hetkel. Ja tavaliselt järgneb neile mitu „Armastuseta"-nimelist luuletust. Mul puudub püsivus. Sestap kirjutan luuletusi. Ja luuletustes on esimestes ridades kõik öeldav öeldud. Ülejäänu on ornamentika. Seletan, sõnastan, mõtestan ümbritsevat teatri, filmi, muusika, kirjutamise kaudu...
Kuid kas on üldse vaja millestki kõva häälega mõelda? Vaikimine on kuld. Vahel näib igasugune eneseväljendus deMonstreerimisena, oma seisu koha näitamisena. Proovin vaheldu-seks end deMonteerida, lubada end näidata, end kuuldavaks teha. Et näha, kas kuulatakse? Seega – ma deformeerun. Eemaldun küsimisest ja annan end lihtsalt vabaks. Vaid janu elava järele võib meid kuhugi juhtida. Tumedusest valgusesse.

Carolina Pihelgas:
ohhohhohhohoo
jälle palutakse vastadatta
ühel järgnevatest olemusobjektimustest:
millal kirjutasid esimese luuletuse?
iseloomusta ennast ja/või oma luulet
millega muidu tegeled?
ütle mulle kes on su eeskujud kirjanduses
ütle mulle kes on su sõbrad
ja ma ütlen sulle kes sina oled hähähää
khkhmmhõhõhmm
aiaiaiaioioioioioo
no üritage ise sellistele asjadele vastatatatatta!
või vastamamatta jätta!
no proovige ometi!

Purpurmusta orgu kuuluvad hetkel: Kaarel B. Väljamäe, Diana Leesalu, Urmo Mets, Birk Rohelend, Jim Ashilevi, Carolina Pihelgas, Kristo Viiding, Marje Ingel, Liivia Anion, Martin Vabat, Eda Ahi, Janika Ots, Anna Kristiina Pae, Siim Kera, Tuuli Taul, Allar Lepa, Hanna Kangro, Robert Randma ja Eia Uus.

Kirjandusrühmituse Purpurmust org juures on ka väike kirjastus Purpurmust, mille esimene raamat, Marje Ingeli „Sulg" ilmus septembris.

Vaata ka purpurmust.org

Saada ka infot toimuvate kirjandusürituste kohta org@purpurmust.org

T-SÄRK MIS VÄRK ON?

tekst Erki Pruul

T-särk on kahtluseta mu lemmik riideese – mugav, praktiline ja asendamatu sõnumiedastaja. Raske öeldagi, missugune neist omadustest on tähtsaim. Mugavus? Reeglina kehale kõige lähem riidetükk peab olema seda kindlasti. Praktilisus – jaa, loomulikult. Teekat saab kanda nii iga riietuse lisadetailina kui eraldiseisva, tähtsaima iteemina, kollektsiooni pärlina.

Aga jah, tuleb tõdeda tegelikult, et sõnumikandjana pole siiski T-särgile vastast. Ja siit jamad algavadki.

Kuuekümnendail, kui Coca-Cola oma logo või Disney oma Miki-hiire reklaami eesmärgil pluusile printis, ei osanud keegi arvata, kuhu see kõik võib viia.
2 beer or not 2 beer?
FBI – Female Body Inspector
Sex teacher (koos seksivate figuuridega tavaliselt)
Want to see me naked?
(Vaata lisa Fifaa T-särgi poodide vaateakendelt parimates kaubanduskeskustes.)

No mis värk on?

Need ja tuhanded veel koledamad üleskutsed särkidel on tundlikuma meelega kodanikel aastaringselt pinnuks silmas. Muidugi, kui vältida suvist Pärnut puhkesihtmärgina või Haapsalu lennuvälja-reive, siis on tõenäosus kohtuda taolist särki naljakaks pidava isendiga väiksem. Aga need särkidele trükitud rumalused võivad sind tabada ka täiesti ootamatutes kohtades. Kaasaarvatud oma sõprade kõhul.

Samasse kategooriasse võib liigitada ka firmalogodega, näiteks suvepäevadeks, vorbitud särgid. Lisaks logole kaunistavad neid „humoorikad" lööklaused, mis peaks neid produtseerivate ajukääbikute arvates parandama töötajate ühtekuuluvustunnet ja seeläbi ka töökvaliteeti. Nojah... Kui te nii arvate. Aga kui suvepäevad läbi ja pohmell välja magatud, siis võite oma „kummiga või kummita?" särgi kenasti kokku voltida ja Aafrikasse puuduse käes vaevlevatele lastele saata.

Uuema aja trend (viimase 10 aasta, siiski) on särgile prinditud pilt sõbrast, lapsest, isast. Neid kingitakse tavaliselt „nalja pärast" oma sõpradele, lastele, isadele. Kahjuks ja liiga tihti aga leiavad nood oma koha õnnetu kingiohvri seljas, mitte sügaval kirstupõhjas, kus nende koht olema peaks. Telekast olen näinud, et Õllesummer on selliste noorte isade kogunemiskoht, kel lapse foto valgele särgile prinditud. Ei teagi, kas seal on vastavatele inimestele mõeldud telk, kuhu nad kogunevad (nagu diskotelk või Rakvere suitsuvorstitelk jms), või on tegemist teatud viisi süümepiinade väljendusega. Nojah, endal mul lapsi ei ole, võibolla kui tulevad, käin ka Plink-Plonkil samasugusega ringi. Õllesummerile minekut ei suudaks tõenäoliselt ka siis ette võtta.

Muidugi, T-särgi järgi inimesele hinnangut anda on tegelikult tobe ja ärge seda kunagi tehke. Lapsepildiga särk võib vabalt kuuluda armas-

tavale isale ja kohusetundlikule maksumaksjale – mis õigust on mul ennast temast paremaks pidada, eksole? Lisaks sellele võib teatud tingimustel selline särk lausa ülimoekas olla.

Püüan hoopis siinkohal mingi vägivaldse särgikandja välimäärajaga maha saada, üritades jõuda jälile igavikulisele küsimusele: miks inimesed ühe või teise särgi kasuks otsustavad. Hoiatan kohe, et Müürileht pole entsüklopeedia ja et need järeldused põhinevad ainult minu isiklikel vaatlustel ja arvamusel.

Roki- ja motikainimesed
Kindlasti must särk, tihti bändipildiga. Tuleb ette ka kotkaid, Harley Davidsoni logo, joonistatud naisefiguure ja muud machoatribuutikat. Üldiselt väga selge ja konkreetne sihtgrupp. Suurim tõenäosus kohata: Rabarock + muud rokifestarid, Jõgevatreff ja ööklubi Tapper.

Räpparid
Olulisim detail on särgi suurus. Tõenäoliselt ülekaalulistelt mustadelt meestelt alguse saanud mood püsib muutumatuna juba aastakümneid, võttes kohati koomilisi vorme. Disaini koha pealt on hiphopi inimesed väga konservatiivsed – selles maailmas nalja ei mõisteta. On kindlad brändid ja logod, mida kasutatakse: näiteks Ecko, G-Unit, motiividest gräffiti, relvad, urbanistlikud panoraamid jne. Astu läbi Sounds of Hiphop või Hip-Hop Cafe pidudelt, kus niisuguste tegelaste kontsentratsioon on kõige suurem.

Hipid
Tähtsaim detail ühe hipipluusi juures on see, et ta oleks korralikult välja veninud, graafiline pool on vähem oluline. Vahest võib küll seal märgata Marati logo, mis viitab särgi iidsele päritolule või „Harku kantri 1988" pealeõmmeldud märki. Populaarsed on ka nn pleegitatud (bleached) särgid, mis on hipimeelsete hulgas olnud moes vahelduva eduga Woodstockist saadik.

„Indid"
Kõige keerulisem grupp, millest kirjutada, kuna siin ruulib camp, ehk siis kujundusi võib esineda seinast seina. Mõni aeg tagasi olid populaarsed erinevate klubide jalgpallisärgid, tõenäoliselt Suurbritanniast, indikultuuri kummardajate pühalt maalt, pärit komme, mis kadus, kui jalgpallisärgid muutusid poodides vabalt kättesaadavateks. Märgata on olnud ka brändide logosid (Ford, Coca-Cola), bändisärke (Pia Fraus, Smiths) ja festivalide omi (Plink-Plonk, Schilling).

Kõige parema pildi saab, kui minna Von Krahli üritusele, kus esineb vähemalt 3 indibändi (nt. Köök, Ans.Andur ja Shelton San) ja hulk rokki mängivaid dj-sid. Tulevastele särgimagistritele soovitaks Odessa Popi, Turbodiskot ja ka Juuksurit.

„Ricky Martin"
Esikohal on kaubamärk. Mida kallim, seda parem. Kõige lakoonilisemalt kirjeldades näeb selle tüübi särk välja läikivvalge, liibuv, Armani või Hugo Bossi logoga. Maitselageduse kompenseerib hind. Kuna bränd on tuntud ja hind on kallis, siis peab ju moes olema, mis siin keerulist on.
Kohata neid tegelasi ei soovi, aga kui siiski tahate, pakuks Maasika nimelist ööklubi Tartus ja muid väiksemate linnade öölokaale.

Naljamees
Tüüp, kes läheneb elule – ka riietusele – läbi huumoriprisma. Ja mis saaks olla lahedaim viis näidata oma lõbusat ellusuhtumist, kui panna selga vahva, vaimuka pildi või tekstiga T-särk. Need tegelased on tänuväärt kliendid erinevatele T-särgi poodidele, kes vankumatu järjekindlusega kahemõttelisi pluusipilte produtseerivad. Kui juhtub olema teie tutvusringkonnas mõni selline persoon, siis pole te kaitstud ka selle eest, et näiteks sünnipäeval nad teid mõne sellisega „üllatavad", pannes teid piinlikkusest punastama. Mis kingi tegijale muidugi topeltrõõmu valmistab: „Hahaaa! Said aru naljast, jah!".

Sportlane
Tema särk peab olema tehnoloogiline, ehk siis kehavorme järgiv ja kindlasti mingist sünteetilisest materjalist, näiteks polüestrist. Igast sportimise algõppe raamatust võib leida ka praktilise riietumise õpetuse, mida spordijumala kummardajad ka tavaelus järgivad. „Puuvill, come on, sinna koguneb ju higi ja see venib välja!" ja „valge särk pole üldse praktiline!" on väljendid, mida võib just selle liigi esindajate suust kõige tihedamini kuulda. Kohtumispaik: spordihallide ja staadionite ümbrus, kust nad ka trenniväliselt eemale hoida ei suuda. Väikese mööndusega võib selle grupi alla paigutada ka nn jõmmid, kellel on tehnoloogiast suva, küll aga tõmbavad neid magnetina kaubamärgid, mis spordiriietusele spetsialiseerunud on: Nike, Adidas ja teised. Lisaks sellele on muidugi sportlik teekas parim lisadetail tossude ja dresside juurde, mis tavaliselt jõmmi outfiti moodustab.

Siia võib igaüks lisada erinevaid tüüpe oma suva järgi, eks neid ole ju veel, aga on üks liik särgitarbijaid, kellest tahaksin vähe pikemalt rääkida. Need tüübid tarbivad isetehtud särke. Reeglina on ise tehtud särk tegija enda seljas, aga mida vingem on idee, seda rohkem võib tema kujundustega pluuse ka linnavahel märgata. „Ise tehtud särk" siis tähendab, et lahtise mõtlemise ja pealehakkamisega tegelased on võtnud kätte, loonud kujunduse, mis tema silmis ideaalne, otsinud trükkali ja – voilaa! –, täpselt selline särk, nagu unes nägid, ongi sul seljas. See muide on kõvasti lihtsamini teostatav kui arvatakse. Ja tegelikult ka odavam kui brändisärk. Eestis veel suhteliselt lapsekingades olev alternatiivne särgiäri on südamelähedane ja populaarne just globaliseerumisvastaste ja elukutse järgi liigitades disainerite, copywriterite ja teiste lahtise peaga tegelaste hulgas.

Nüüd entsüklopedisti rollist välja tulles pean hüüdma, et isetehtud särk on teema, mille poolt hääletan kolme käega iga kell! Selleks, et ise särki teha, muide, ei pea sa omama tuttavat kujundajat või trükikoja omanikku – sellega saab väga edukalt hakkama ka kodustes tingimustes, omades vaid häid ideid. Väga laheda särgi näiteks võib saada, kui virutada isa töölaua alumisest sahtlist Munamäe torni ja kirjaga „Suur Munamägi" vimpli ning see särgile õmmelda. Või ootab näiteks ees stiilipidu „rock'n'roll", aga midagi pole nagu selga panna. Võta valge särk ja kirjuta sinna markeriga „techno" ning tähelepanu on garanteeritud. Või kui tähelepanu ei soovi, siis „The Beatles", maitse asi.

Ütleb ju vanasõnagi, et oma särk on ihule kõige lähemal – eks saanud vanarahvaski aru, et kõige coolimad särgid on isetehtud!

Aga kui olete ikka segaduses ja ei tea, kuidas oma eluga edasi minna, mida selga panna, siis lubage anda veel üks soovitus: ideedepuuduse ja juhtme kokkujooksu korral on hea lahendus blank, ühevärviline t-särk, mis mõjub kõigi totakate ja lahedalt kujundatud särkide vahel tõeliselt värskelt.

Soovitan American Apparel'i, kae siit:
www.americanapparel.net

Vaata ka
myyrilill.blogspot.com

ZETODE SOLIST: JALMAR VABARNA

Martin Oja *aka* DJ Daysleeper

GENKLUBIS PÄRAST ZETODE 5. SÜNNIPÄEVALE PÜHENDATUD KONTSERTI 26. NOVEMBRIL 2008

Kuidas Sa tunned ennast tänapäevases modernses maailmas? Kas Sa ei tahaks elada selles ajastus, kust seto-laulud tulevad, näiteks 19. sajandil?
Ma natuke kahtlen. Selles mõttes, et ma tunnen end niivõrd tugeva persoonina, et ma sobin praegusesse aega, et seda asja edasi kanda ja viia. Ma ei tea, kui hästi ma suudaksin või tahaksin elada ajal, kui see oli igapäevane, täis sellist… tegevust. Pigem elan nagu praegu. Muidugi pole õnnestunud ka ajas tagasi minna – võibolla oleks tore. Hetkel naudin just seda, et saan omal initsiatiivil seto asja edasi ajada ja noorteni tuua.

Mida tähendavad Sinu jaoks rahvariided? Kõrvaltvaataja jaoks võib jääda mulje, et see on kostüüm, aga ma ei usu, et ainult seda...?
Kindlasti pole ainult kostüüm. Kuna olen seto, siis ma kannan rahvariideid uhkusega – tavaliselt siis, kui on mingi sündmus. Vanasti kanti neid muidugi kogu aeg. Minul on väga lihtsad riided: hame ja püksid ja nüüd ka saapad ja vüü. Kaabu on ka kodus – see on ikkagi rahvuse sümbol. Kaabut kannavad rohkem mehed. Mul on kaabu olemas ja kui ma vahepeal koos meestega esinen, siis on ka peas.

Mis vanuses Setumaal poiss meheks saab?
Ma tiia´i. Siis kui .. (setokeelne roppus). Ei, ära seda kirjuta! See on niisama... ma ei tea, see on suhteline!

Mille poolest tänapäeva seto noor erineb Eesti noorest, kui nii võib öelda?
Saab küll öelda. Mina erinen neist tunduvalt, vähemalt laval olles. Mul on alati selg palju rohkem sirgu, kui seto riided selga panen. Ma ei tea, välja see võibolla teinekord ei paistagi. Mul on väga hea meel nende noorte üle, kes ennast

ikka setoks peavad ja tegelevad seto asjaga, ajavad oma rida, osalevad sündmustel ja kannavad seto rahvarõivaid ja laulavad seto laule.

Kas ja kuidas Sa oled kontakti saanud oma vanavanaema, seto rahvalauliku Anne Vabarna mõttemaailma ja loominguga?
Mitte otseselt, aga mul on terve perekond ajanud seda asja ja mu ema, kes ei ole siiski Anne Vabarna suguvõsast (Anne Vabarna suguvõsast on isa), hakkas Laanetsirkusid juhendama ja ma ise – nii kui sündisin, nii kohe tehti rahvariided – osalesin selles kooris ja laulsin. Sealt ongi see tulnud, et tahan ja teen ikka edasi: laulsin ja teadsin erinevaid laule juba viieaastaselt. Kodus väga palju ei laulda, aga ema teab hästi palju laule: ta on neid vanamutikeste käest kogunud. Anne Vabarnaga ei õnnestunud tal koos laulda, sest oli siis veel liiga noor (Anne Vabarna suri 1964).

Kuidas sulle „Taarka“ film meeldis?
Meeldis ja ei meeldinud ka. Meeldis see, kui Anna Raudkats pitsi õuhkat pani ja hulluks läks.

Vaadates esimesele plaadile tagasi, kuidas Sa sellesse suhtud? Kas väikese kõverpilguga, et nooruses tehtud asi ja praeguseks ei kõlba enam nii hästi, või vastupidi – on uhke tunne?
Ma ei tee juba pikka aega ansambel Zetode puhul ükskõik missugusest möödapanekust laval numbrit – loeb lihtsalt loomingulisus. Ma tahan, et laval juhtuks midagi ja publikul oleks ka huvitav, isegi siis, kui meil midagi valesti läheb. Aga see esimene plaat, see on selline mõnus punk – noored nagu me olime, nii me tegime. Muusikaliselt muidugi on natuke kehvem, kvaliteedilt samuti, kuna pillid olid kehvad, aga see on punk, me olime selles eas!

Ütleks, et vana polnud tibagi kehvem, aga uus on palju parem! Aga kui nüüd plaatide pealkirju vaadata, siis esimene on „Lätsi vällä kaema“ ja teine „...tarrõ tagasi“, mis siis võiks kolmandaks tulla?
Mõtlime, et „Lätsi sanna“, et peseme ennast puhtaks lõpuks... See oli sihuke naljaga mõeldud, aga mine tea. Vaata, meil oli see ka naljaga mõeldud, et „Lätsi tarrõ tagasi“. Aga panimegi, ja jumala hästi sobis!

Milline võiks olla Zetode tulevikusuund: plaanite ikka seto muusika juurde jääda? Sa õpid ja õpetad Viljandis pärimusmuusikat – seal puutud kindlasti laiema traditsiooniga kokku. Sa ju kuulad musa ja avastad enda jaoks kogu aeg uusi asju juurde. Kas on kunagi võimalik, et Zetod teevad koostööd mõne teisest rahvusest bändiga või lähvad koguni elektroonikasse?
Elektroonika plaan, lugude keeramised või miksimised, on meil küll mõttes. Hetkel oleme uue singli salvestamisel – salvestatud on, aga lõpp-produktini on veel pool teed minna. Võibolla pärast teeme sellise käigu, et laseme klubiringkondadesse ka jooksma.

Kus on Sinu jaoks traditsiooni piirid – millisest punktist ei saa sinu arvates edasi minna, lõpmatuseni muusikat muuta? Kus on need piirid, kust Zetod edasi minna ei saa?
Zetod ei saa edasi minna .. näiteks mõne väljaspool Setomaad tegutseva muusiku või muusikute grupiga koostööd tehes.

Aga mis bändiga te heameelega koostööd teeks? Näiteks suvetuurile läheks?
Me oleme mainstreami sisse roninud otsapidi küll, aga ei tea kedagi, kes meile viitsiks suvetuuri korraldada. Meil on mingilmääral sarnaseid jooni Metsatölluga, eks – oleme neid soojendanud. Kindlasti läheks eesti folkbändidega, sest folk on meie jaoks oluline. Hiljaaegu esinenesime ühel üritusel Tanel Padari, The Suni ning HU?-ga. Olgugi, et me üksteist väga ei näinud... või vähemalt nemad ei näinud meid.
Kui veel piiridest rääkida, siis minu jaoks on siiski väga suured piirid. Laval võib teinekord sassi minna ja need piirid kaduda, aga mõttes säilivad need alati. Mis puutub laulu, siis miks me näiteks Tsibihärblastega hakkasime koostööd tegema – me ise ei suutnud poistega laulu välja kanda. Meil olid koosseisu vahetused ja polnud õigeid laulumehi. Bändis peab olema ikka üks korralik eestlaulja – kille. Kuna me enamasti arranžeerime laule, siis teame kindlalt, et laulutraditsioon ei tohi kaduda. Meie seaded ei ole veel nii hukatuslikku teed läinud kui paljude teiste folkbändide omad. Oleme alati tohutult jälginud, mida oma lugudega teeme. Iga loo jaoks on oma hetk – teatud hetkel sobib üht laulu laulda ja teatud hetkel mitte.

Kuidas teil lugude tegemise protsess käib? Teie juhendaja Kristjan Priks aitas üsna palju kaasa vahepeal?
Kristjan oli ringi juhendaja. Nüüd ta enam meiega otseselt ei tegele, kuid on ikka nagu vaimne isa ja aitab kaasa, kui vaja. Lugude tegemise protsess on lihtne: saame kuskilt mõne laulu, näiteks Tsibihärblaste või ema käest, ja mõtlen kõigepealt selle sisu, meloodia üle, selle üle, mis lauluga teha saab. Näiteks, kas see on hoogne või mitte. Lõpuks hakkavad lugema kõik elemendid. Usun, et me teeme sellist hüppamiseks väga head muusikat. Meil on mitmeid lugusid, mis on alguses pikalt ühtmoodi, näiteks „Kergotamine“. Kui igas taktis toimub midagi uut, siis ei jõua seda lihtsalt vastu võtta ja lugu ei jää meelde. Inimestel ei jää meelde refrään ka siis, kui seal on kogu aeg erinevad pillid taga, mis teevad ei-tea-mis vigureid. Nii et, ka lihtne peab olema...

Üks asi, millega ma plaate mängides kokku puutun, on see, et suur osa pärimusmuusikast ei ole tegelikult hüppamismuusika. Nii mõnedki etnobändid muudavad oma lugusid algupäranditest kiirematekс. Sama on etnomuusika remiksidega: üks eesmärk on teha seda tantsulisemaks elektroonika vahendite abil. Ka teil on mõned lood, mis on algvariandis tõsisemad, aga saavad laval hoogsama varjundi...
Minuarust on see paratamatus. Teisalt on teatud lauludel niivõrd huvitav meloodia, et ei saa palju muuta. Peab olemas olema see suhe: palju on bändil kiireid laule ja palju aeglaseid. Kui meil oleks enamus aeglased laulud, siis poleks me ilmselt pooltki nii populaarsed...

Neiuhääl kuluaarist: Mitte poleks nii populaarsed, vaid teie kuulajaskond oleks teine. Ka selline aeglane, meloodiline folkmuusika läheb peale.

Paistab, et kontserdile tullakse paramatult rohkem tantsubändi kuulama. Vaiksemal bändil võib olla sama palju austajaid, aga nad kuulavad ilmselt rohkem kodus, meditatiivsemal viisil.

Neiuhääl kuluaarist: Jah, peab mainima, et Zetod on ühe esimese folkbändina murdnud ennast välja raadiotesse ja plaadimüügi Top 3-e. Võistelnud võrdselt nende kohtade nimel Vaiko Eplikuga ja teiste eesti popmuusika bändidega. Sellepärast on Zetod ikkagi väga suur fenomen...

Selline intrigeeriv küsimus, Jalmar, mis Sa arvad, miks on Zetod saanud tunduvalt populaarsemaks kui näiteks... Oort? Vägilastega ma ei taha hetkel võrrelda, aga Oorti ja Zetode vahel näib kuidagi sobiv paralleele tõmmata. Oort oli ju vaieldamatu pioneer Eesti etnorocki vallas.
Noh, Oort ongi minu jaoks selline meditatiivne asi, mida võib Folgi laupäeva öösel kell 00.00 kuulata. Kaevumäel, niimoodi et on mõnus. Minujaoks ei ole nad tohutu väljaelamisbänd sellepärast, et seal on palju rahulikku osa sees... Sünteri Sassi vaadates tekib vabastav tunne, aga kehaliselt välja elada ei saa. Hästi palju on aeglast rütmi ja võibolla nad on lihtsalt vanemad mehed – me oleme noored ja särtsakad!

Lõpetuseks, kuigi te pole praeguseks veel eriti palju jõudnud Eestist väljas käia – minuteada Poolas, Venemaal ja Lätis, aga kindlasti satute tulevikus palju võõrsile mängima, siis kuidas te ennast ja oma muusikat tutvustate? Kas kui eesti või kui seto pärismusmuusikat?
Kindlasti seto.

AHELINTERVJUU: KALEV VAPPERI HAMBAHARI

Ivar Põllu – Katrin Ruus – Urmas Nimetu – Jaan-Jürgen Klaus – Kalev Vapper – KV Hambahari

Tere, hea sõber!
Muinsustervitus!

Ohoo, tervitad juba nagu Jüri Kuuskemaa!?
Nojah, minu töö on inimeste hambaid kasida ja kui nad elu ajal terved ja ilusad hoida, säilivad nad ka pärast surma imekenasti, sest kõikvõimalikud suus toimuvad protsessid, sekreedid ja happed ei ohusta neid enam. Mulla sees on nad nagu vatti mähitud. Kui minevikust muid tõendeid pole, tervitab arheolooge vähemasti surnud kodanlaste võluv naeratus.

Kindlasti väga kaunis!
Tahaks loota! Kõige paremini säilitavad hambad oma välimuse kas üdini märjas või vastupidi, tuhk-kuivas keskkonnas. Siis võib lagunemine lausa kümneid tuhandeid aastaid aega võtta. Siinkohal meenub ka üks anekdoot hambaarsti külastavast luukerest, kellele pannakse südamele oma igemete eest suuremat hoolt kanda. Kenade hammaste eest sai ta doktorilt muidugi kiita.

On see sinu jaoks tähtis, et keegi kümme tuhat aastat hiljem, ütleme, 12009. aasta alguses kusagilt maapõuest või mustema stsenaariumi korral hoopistükis mõnelt Maa päritoluga meteoriidilt sinu pestud hamba leiab?
See on muidugi tore visioon, olgugi, et oleksin kõigest üks sadadest ja sadadest harjadest, kes temast üle käinud. Igapäevaselt ma sellele loomulikult ei mõtle. Hammaste harjamine on minu töö. Kui antakse, kaabin siira rõõmuga ka keelt ja masseerin spetsiaalsete harjastega igemeid. Aga sisimas on muidugi hea teada, et see kõik ei ole asjata. Et need hambad jäävad tõenäoliselt kauemaks kui kõikvõimalikud sambad ja muud vigurid, mida palehigis püsti aetakse.
Minu meelest oleks ka Eesti vabadussamba võinud kujundada suure ja tugeva vabadusvõitleja hambana, mis oma pikkadel, ka visuaalselt väga efektsetel juurtel kindlalt püsti seisab. Kahjuks pole mul taolistest konkurssidest osavõtmiseks eelnevat monumentaalkunsti loomise kogemust, mida seal kahtlemata nõutakse, rääkimata siis muudele nõuetele vastavusest.
Tegelikult on inimese hammas ju tõeline mälestuskivi. Ehe ja elav mälu kandja. Mälumine – see on nagu mingite tekstide järjepidev kivisse raiumine, päeviku pidamine. Ja see „mälumise“ sõna lihtsalt ei saa olla juhuslikult tekkinud! Kes oskab, võib lugeda hambakroonide kroonikaid.

Nojah, hammastelt võime inimese isiku välja lugeda isegi siis, kui ta enam kuidagi muud moodi tuvastatav pole. See on vist ka kohtumeditsiinis küllaltki tavapärane. Hambad panevad vastu nii tulele kui veele...
Absoluutselt! Hambad on kokkuvõttes inimese keha kõige vastupidavamad osad. Neid lihtsalt peab vääriliselt, ilmatu respekti, hoole ja armastusega kohtlema!

Nõus! Tead, kui poetasin mõnele, et mul on kavas sinuga intervjuu teha, arvati, et see pole kuigi hea mõte, kuna võib paista

originaalitsemisena. Mis sa arvad, millest see tulla võib?
Loomulikult paistab see originaalitsemisena – keegi lihtsalt ei oota, et tegelasel, kes igal hommikul ja õhtul mööda teie suud ja sülge ringi tröö pab, midagi asjalikku öelda võiks olla.
Muuseas, olgu siinkohal mainitud – sõna a s j a l i k on minetanud oma sügava sisu, õigemini seda ei osata seal märgata. Mida tähendab asjalik – heas mõttes asjalik! – nii nagu ma seda sõna kasutasin? Tõsiseltvõetav, eksole. Arvestatav. Aga mida see sõna veel tähendab? Midagi, mis on asjale omane, kas pole?! A s j a l e omane..! Saad aru?
Tänapäeval, kus animalism on pöördunud arutuks tarbimiseks, on seda muidugi keeruline mõista. Eesti keel on vana ja tark keel. Meie sõnad on nagu laekad, kus sajanditepikkune tarkus ja aru sees. Enamus ei ava neid laekaid kahjuks kunagi. Nad isegi ei tea, et need avanevad. Sellest on üksjagu kahju.

Kus sinust selline keeletark on saanud?
Suus. Ma ei oska midagi muud öelda. Suus.

Jäädes lingvistiliseks – sa oled hambahari, hamba hari; kas sama hästi võiks siis öelda nt hamba lagi, haripunkt või triumf, ülim, mida üks hammas võib kogeda?
Niiväga kui ma tahaksin praegu „jah“ öelda, pean tunnistama, et oma tööd teen alati käsikäes hambapastaga. Ja ka meist kahest pole suuremat tolku, kui meid õigesti ei käsitseta. Näiteks sina, Kalev, nühid oma hambaid liiga tugevasti! Hambapesu pole mingi jõudemonstratsioon! Suus on ka igemed, kellele taoline agressiivsus sugugi ei istu. Nad on õrna natuuriga. Iga kord kui sa harjaga oma kihvu raspeldad, tõmbuvad nad hambajuure poole tagasi ning lõpuks lasevad su purikad lihtsalt, naks, lahti. Neile ei jää kahjuks muud valikut. Püüa sa siis mind suuliselt küsitleda – vean kihla, et tulemus on üpris hambutu!
Kunagi ilmus Naistelehes artikkel pealkirjaga „Õige hambapesu: ära nühi, pühi!”. See mõistlik soovitus palendab tegelikult ka mu nime tõelist olemust. Just nime, mitte nimetuse, sest sõna „nimetus“ tähendab ilma nimeta olemist, kuid enda arust olen ma juba ammu hambaharjaks nimetatud. Olen hambahari, see tähendab hambale mõeldud hari. Mitte teatud lindude või punkarite pealaest eenduv moodustis, mitte ka millegi kõrgeim võimalik aste, vaid lihtne töörist, mis sita ja muu sodi teie hammastelt minema pühib. Hambakühvlit pole muuseas veel leiutatud...

Ajakirja „Akadeemia“ 2008. aasta novembrikuu numbris avaldab literaat Jaanis Prii arvamust, et kui mitmete aastasadade jookul ei kasutaks inimesed mitte ühelgi praktilisel eesmärgil kindaid ja hoiaks neid mingi iseäraliku mineviku nähtusena kusagil muuseumis, võiks luua vanades tekstides säilinud väljend – kindad on käes – eksiarvamuse, et kunagi oli niivõrd külm, et mitu paari kindaid üksteise otsas oli lihtsalt vältimatu praktika. Ta vihjab siin otseselt mitmuse vormile. Kas sina ei karda vastupidiselt eelnevale näitele kauges tulevikus ühe konkreetse hamba harjana käsitletud saada?
Aga millise hamba? Taoline arvamus saaks kujuneda ainult siis kui tulevikus oleks kõigil inimestel ainult üks hammas. Ja see eeldaks vist metsikuid löömasid.
Teine variant, et iga hamba jaoks kujundataks välja tõepoolest spetsiaalne hari. Kui vaadata nt Tele-poodi või TV-shoppi, siis võiks asjad pigem seda teed minna. Ja mis kõige tähtsam: see poleks veel kõik! Iga hambavahe jaoks oleks siis ka kahtlemata oma niit, lisaks veel komplektike keelekaabitsaid, potentsiaalselt ka mingeid hambavaapa tugevdavaid määrdeid ja lakke, seeria erineva maitse ning „mõjufaktoriga” suuloputusvedelikke jne. Kõik oleks hinna sees ja kaup kahtlemata piiratud, mistõttu tuleks ruttu-ruttu helistada ja komplekt ära tellida!
Eelnev on üdini tarbjalik lähenemine – asjades nähakse üheselt kaupa, tooteid ja müügiartikleid. Hing on ainult inimesel ja seda ka ainult siis kui vaja. Kusagilt lugesin, et aastatel 1963–1998 registreeriti hambaharjadega seoses maailmas kolm tuhat pantenti. Eks ikka seetõttu, et see ära tasus. Suurtest sõdadest oldi jõutud juba pisut toibuda, inimesed hakkasid oma tervisele ja väljanägemisele rohkem mõtlema – hambahari on riist, mille katkiste ja valutavate hammaste hirmus soetavad ka kõige vaesemad ja laostunumad. See on tulus äri!
Aga mis mind kurvaks teeb, on see, kui kujutlen siia kõrvale suhte, mis võis valitseda inimese ja harja vahel siis, kui tegemist polnud veel vabrikutoodanguga. Mõtle – sa nikerdad pulga või järad lihast paljaks luu, kuhu ei tea kuidas tillukesed augud puurid ja sinna lehma, sea või karukarvadest kimbud liimid. See nõuab suurt hoolt, vaeva ja pühendumist, sest muidu on sul endal ja su hammastel halb. Kui selline hari lõpuks valmis saab, kubiseb see kõikvõimalikest lugudest ja mälestustes, alustades sellest samast puust või loomast, kelle käest materjali tuli, lõpetades kõige isiklikemate, kõige intiimsemate seikadega. Seal on juba siis tohutu elu- ja ajalugu, mille ees aukartust tunda. Suhted on ikka seda soojemad, mida enam ühiseid kogemusi, läbielamisi ja mälupilte nad endas kannavad. Tihtipeale piisas leibkonnale ka ainult ühest harjast, seda jagati tõelise vennalikkuse ja armastusega ning peeti samasuguseks pereliikmeks nagu iga teist. Kõikidel asjadel, inimestel ja loomadel oli majapidamises kindel roll ja seejuures ei tehtud suurt vahet, mis materjalist või algest sa tekkinud oled. Asju pühitseti ja austati samamoodi nagu inimesigi.
Isegi renessanss, mis paljukiidetud valgusest totaalselt pimestatuna ja üleüldises päikesepistes eelnevad ajad arutult ära kastreeris ja ümber lõikas, hindas esemeid veel sedavõrd, et need kulla ja karraga üle valas ning võimalikult kauniks ja nägusaks nikerdas. Hambahari oli siis tõeline kunstiteos, miniskulptuur, mida suhu pistes lihtsalt pidi südamest ja selgroost jõnks läbi käima. Otseloomulikult maksis see tohutu varanduse ja enamus eurooplasi puhastas oma suuõõnt niisamuti nagu Aristoteles olevat siis veel kolmeteistkümne-aastasele Aleksander Suurele soovitanud – st vastava rätiga. Seda rätti võidi parema tulemuse nimel kasta ka kriidilahusesse ja eks oli seegi suuremal või vähemal määral kaunite tikandite, piltide või mustritega kaetud.
Ei tahaks viriseda, aga mulle tundub, et tänases maailmas nähakse hambaharjas siiski mingit suhteliselt odavat, kas siis pehmete, keskmiste või kõvade harjastega pulka, millega oma hammastelt pool suikvel olekus kohusetundlikult kattu roogitakse. Keegi pole mulle kunagi isegi aitäh öelnud!

Aitäh, hambahari!
Heaküll. Sina nüüd oled!

Kui rääkida arutust tarbimisest ja mõelda praegusele aastaajale, kiputakse seda tihtilugu just jõuludega seostama. Olles üldsegi mitte kristlane, tundub see mulle siiski väga õdus, mõnus ja hubane aeg, mis täiesti teenimatult kõikvõimalike nähtuste ja suhtumiste ohvriks langenud. Kuidas Sina jõule veedad? Kas see eristub kuidagi ka muust aastast?
Tegelikult ei ole hambaharja aktiivne eluiga just üüratu, mistõttu saab nii jaanipäeva kui ka jõulude vahetu kogemine osaks suhteliselt vähestele õnnetutele. Õnnetutele just seetõttu, et teatud mõttes on harjad nagu tippsportlased – kui kaotame oma vormi, kaome rõõmuga ka areenilt. Näha välja nagu suur kastehein või pesuhari ja ikka veel hambalt hambale liuelda pole just helgeim väljavaade. Parodontoosi ehk parodontiidi, see tähendab hambapõletiku nähtustega inimesed, peaksid oma hambaharja vahetama iga kuu, need, kellel terved hambad, iga kolme-nelja kuu tagant.

Minu puhul oleks selleks ajaks harjastest vaid hõre tuust järel.
Jah, sinul muidugi – kratsid oma hambaid nagu hull. Aga jäta meelde, mis ma sulle just hetk tagasi rääkisin – nii ei tohi teha!
Igatahes... Kui su küsimusele vastata, siis kogu aastalõpueelse aja on suurem osa inimestest andunud söömisele, seega on ka hambaharjadel tublisti rohkem tööd. Kõik toidujäänused, -raasukesed, -rasvad tuleb hammastelt maha hõõruda. Aga see on tore! Inimesed söövad piparkooke, verivorsti, rüüpavad hõõgveini ja tumedat õlut – ka suus on pühade meeleolu.

Lõpetan mõistatusega: mõista, mõista, kes see on – pikk ja sirge mees, valge habe ees?
Arvan, et küllap see olen siis mina. Jõuluvana on vast suurest kotitassimisest siiski pisut küürus.

Ei, ei ole sina! See on mopp.
Noh, peaaegu...

Jah, seda küll!

VAJA KIRJUTADA UUE NOORUSE TEGEMISTEST PÄRMIVABRIKUS

Joosua Külv (nimi muudetud)

Ütle nüüd – täielik pähkel. Päris täpselt me ei tea ju isegi, millises majas me toimetame, mis või kes meie tegevust juhib või kuhu me selle hoonega suundume.

Esimest korda saime Tartu Kultuuritehasest haisu ninna 2008. aasta kevadel, kui Polymeris Vastikut Diskot korraldasime. Tallinna Kultuuritehase projektijuht oli tollal meile uus sõbranna Helen (nüüd Uue Nooruse preilide liini eestkõneleja ja üldse ühingu revitaliseerija) – tema ütleski, et poisid, hoidke silmad lahti, Tartus on midagi sündimas. Meelitas meid veel takka, et Polymeri aatlejale Madis Mikkorile tähtsast küljest silma jäime. Üldsegi oli aeg midagi uut teha.

Suve hakul olid Pärmivabrikus juba talgud. Suurt me tööst osa ei võtnud, kuna suviti põgenesime ikka eri suundades ilma peale laiali. Kusagile lõunamaale kuulsin ainult kumu, et Ken-Erik (nimi muudetud) olevat tehasesse sisse murdnud ning sealt ilmatu suure Lenini portree pihta pannud (ta kinkis selle pruudile ja seetõttu võiks tegu valeteona mitte arvesse minna). Muidu oli aga Kultuuritehasele vaja esitada paberiprojekt oma ideest (nagu siingi) ja oodata peakomitee heakskiitu. Ei tea, pole nagu Tartu värk.

Siis tuli augustile lõpp kätte, kõik olid värskelt tagasi voolavas Tartus ja ühtäkki oli Pärmivabrikusse Eclectica jaoks vaja tantsupõrandat, baari ja teisi õhtueluks hädavajalikke ruume. See oli üks jumala poolt kummaliselt kombineeritud seltkond, kes need ruumid viimaseks minutiks valmis meisterdas. Vetsupoti installeerimise lõpetasime siis kui peolised olid esimesed õlled juba ära seedinud.
Eclectica sai läbi, Unt sai läbi, suvi sai läbi ja kõle sügistuul puhus läbi tühja Pärmivabriku saali – maja jäi vaikseks. Neil päevil toimus Pärmivabriku juhatuse koosolek, teiste asjaosaliste seas kutsuti nõupidamisele ka uusnooruslased. Enne olin kuulnud juttu, et Uuel Noorusel võiks Pärmivabriku keskel olla väike kontor, kus peaksime lakkamatult mölisema, nii et ülejäänud vabrikulised pead oma ateljeede ja stuudiote uste tagant välja pistaksid ja tuleksid vaatama, mis kurat toimub. Tuleksid üksteisega rääkima. Sisekommunikatsioon.

Aga koosolekul arutati hoopis muid asju – näiteks, et keegi peaks hoolitsema selle eest, et majas alalõpmata midagi toimuks, et oleks kontserte, et oleks inimeste voorimine, et oleks baarikäive, et oleks oratooriumi kuulamisel magama jääjaid. Sõnakonksud kõlksudeks, juhatus pöördus ootamatult meie poole ja ütles otse: „Uusnooruslased, kas tahate hakata Pärmivabriku programmijuhtideks?"

Pagan jah, seda ei näinud küll tulemas. Hiljem kuulsin, et Ivar Põllu oli soosivaid sõnu kostnud. Ilus, siirad tänud. Sõnad on vältimatult vahvad.

Edaspidine on küllap lugejale ja Pärmivabriku külastajatele hinnata. Oleme majja toonud kõrgete pilliliste oskustega bände, rafineeritud ootustega kõrvu, kuid eemale ei ole jäänud ka kohutavad algajad või lihtsalt armetud moosekandid. Oleme lubanud publikul ennast lolliks külmetada, kuid oleme baariruumi ka täitsa kuumaks kütnud – nii et toss järel. Oleme majja meelitanud kätt treenima nii saablivõitlejad kui noored disainerid, kuid oleme ka mitme kultuuriprojekti jaoks kirjutanud piisavalt viletsad taotlused, nii et mitte pole raha „koju toonud". Peeter ütleb, et see on klassikaline kultuurikorraldaja (eba)glamuurne elu. Kontsertidel käid rahuoleva näoga ringi, ajad (kuulsate) esinejatega juttu, naudid (mõningast) tähelepanu, aga koju pääsed talvelgi alles hommikuvalguses. Kell 11 helistab esimene helitehnik ja käsutab su tagasi vabrikusse, tuleb tehnika tagastada. Või siis kui oli aastavahetuspidu, veetsin kogu õhtu šveitserina riidehoius (vabatahtlikuna muidugi – nagu meil vabrikus kõik tegemised ole) ja mis ma vaevatasuks sain? Võimaluse mantleid selga aidata ilma kõige veetlevamatele tüdrukutele, võimaluse juttu alustada iga viimasegi peokülalisega, võimaluse ära armuda sõpradesse, kümme ideed järmiseks fotonovelliks. Ja nii edasi, võiksin välja tuua kümneid paatoslike garneeringuid. Igaüks seejuures siiras.

Jah, kogu selle maja vabatahtlikkus oma absurdse plahvatuslikkusega. See mulle Pärmivabriku juures kõige sügavamalt meeldibki, ning küllap vist sellega Uus Noorus seal tegelebki. Pärmivabrik on olukorras, kus nii ühe –> kahe –> kolme karismaatilise inimese loidus võib külmetada kogu tehase, kuid kus ka ühe –> kahe –> kolme vahetu fantaseerija tegutsemine võib muuta kogu kultuuri käekäiku.

SAHTLIST VÄLJA!

Marite Butkaite

Eesti teatril läheb hästi. Vähemalt tundub nii. Kirjanikud kirjutavad, lavastajad lavastavad, näitlejad mängivad, publik käib vaatamas (kui pileti kätte saab). Teoreetiliselt on süsteem oma parimas sõiduvees ja funktsioneerivuses. Masin toimib. Aga mis on tegelikkus? Kas masin töötab päriselt või töötab masin seetõttu, et on saavutatud teatud mugavusaste, kus paratamatult kõik töötab. Pakun, et praegu on teatris sibulaaeg – pealt kullakarvaline, seest… Kuigi kõik näib olevat korras, leidub alati keegi, kes tahab millegi üle viriseda, olgu selleks näitlejad, lavastajad, lavakujundus, materjal. Kasutan võimalust ja virisen. Ja pakun variandi, kuidas sibul ka seest kuldseks saada. Just tekstilisest küljest.

Kui vaadata teatrite hetkerepertuaari ja veidi arvutada, siis selgub, et aritmeetilise keskmise järgi on kõik korras – maarjamaiseid ja tõlketekste on enam-vähem pooleks, viimaseid siiski veidi rohkem. Kui hakata asja vaatama eraldi, siis on seis hoopis teine – mõnes teatris on kodumaine kraam peaaegu aukohal, teises puudub täielikult. Populaarne loosung „Eelista kodumaist!“ võiks kehtida ka teatris, kuid seal ei kehti. Veel. Miks?

Üks võimalikke põhjuseid on see, et näidenditega on lihtsalt nii, et hea õnne korral on saja teksti hulgas viis head. Väikese rahva hulgas, nagu me oleme, tähendab see aga, et heade näidendite arv on väike, sest põhiautoreid on samuti vähe. Ja lõpuks ongi nii, et kvaliteedi säilitamiseks tuleb uks lahti teha ja piiri taha vaadata. Tuleks midagi teha, kuid mida? Kui muuta teater matemaatikaks ja panna erinevad muutujad võrrandisse, siis selgub, et tehte puhul – „Rohkem kodumaist dramaturgiat! = Head näidendid (100-95) X n+1 autorit“ – oleks vaja suurendada näidendite hulka. See omakorda nõuab ka autorite hulga suurendamist, sest lootes ainult kindlatele kirjutajatele, lõpeb asi samalaadsete tekstide ja end tühjaks kirjutanud kirjanikega.

Kuidas tõsta Eesti dramaturgia hulka nii, et kõik oleksid õnnelikud? Mitmekülgsuse suurendamiseks tuleks meelitada sahtlist välja noored autorid. Sest esiteks, tõenäoliselt on neil värsked ideed; teiseks on nad puhtad lehed, kellele ei hinga kuklasse mitme võimu kultuuripagas, vaid tänapäeva ühiskond; kolmandaks, praeguste noorte hulgas on peidus tulevased kivirähud, kõivud ja kivastikud, kes tuleb üles otsida ja kellele tuleb võimalus anda.

Tartus pesitsev MTÜ Noorte Teatritehas otsustas haarata härjal sarvist, elevandil londist ja anda võimalus üritustesarja ja programmi näol, mis peitub nime taha „Sahtlist välja!“. Alates veebruarist hakkab Genialistide Klubis kord kuus pühapäeval aset leidma esimene lugemine, kus loetakse ette mõne noore autori näidend. Üritustesari loodab tabada mitu kärbest ühe hoobiga.

Esimene kärbes – tegemist ei ole ajaliselt piiratud konkursiga, kus mängus piits ja prääник, vaid alalise võimalusega oma tekstid ära saata ja hea õnne korral etteloetuks saada.
Teine kärbes – tutvustada uut dramaturgiat laiemale avalikkusele ja seeläbi näidata, mida ja kuidas mõtleb ning tunneb tänapäeva noor Eesti.
Kolmas kärbes – olla kontaktiloojateks teatrimaailma ja noorte vahel.
Neljas – muuta näidendivorm populaarsemaks formaadiks, kui see on praegu.
Viies – elavdada teatripilti.
Kuues – suurendada õnne hulka maailmas.

Lisaks sellele oleks üpriski meeldiv, kui järgmisel hooajal on „Sahtlist välja!“ sari juba täieõiguslik oodatud üritus nii kirjutajate kui ka publiku jaoks.

Põhjuseid on veelgi. Autori vaatenurgast piiludes on lisaks avaldamisvõimalusele positiivne ka see, et igal lugemisel on kohal mõned teatripraktikud või kirjandusinimesed, kes loodetavasti ütlevad paar sõna nähtu kohta. Peale tagasiside tekib ka kontakte, mis paratamatult on noorele autorile sama vajalikud kui vesi ja õhk. Teatritegelaste aknast vaadates on olukord lihtsalt mugav – uued autorid ja uus materjal tuuakse hõbekandikul kätte, väikesest näidendi ettelugemisest võib alata midagi suurt. Publikul aga on võimalus näha veidike teistmoodi teatrit.

Kuskilt tuleb ju alustada ja miks mitte Noorte Teatritehasest? Seda enam, et motiveeriv näide on varnast võtta – Hiri Müüripeal. Eelmisel kevadel võttis osa Teatritehase konkursist uue materjali leidmiseks, sai lavastatud („Unenäovabrik“ 2008, lavastaja Merilyn Merisalu), praegu õpib näitekirjanikuks ja tulevikus loodab olla omal kohal Eesti teatrimaastikul.

SAHTLIST VÄLJA! on mõeldud 15-25 aastaste noorautorite välja meelitamiseks, ära ei öelda ka mõni aasta noorematele või vanematele. Publiku osas vanusepiirangut pole. Kirjutada võib mistahes teemal ja pikkus pole samuti kindlaks määratud, tegu võib olla nii täispika näidendi kui ka lihtsalt stseeniga.

Uusdramaturgia ja noorte autoritega hakkab tegelema Marite Butkaite, kes õpib Ülikoolis teatriteadust ja osaleb Siret Paju juhitavas Drakadeemias. Lavajõud on Noorte Teatritehase liikmed ja nende sõbrad.

Lugemised hooajal toimuvad alates veebruarist kord kuus pühapäeval Genialistide Klubis. Sissepääs prii.

Vaata ka www.teatritehas.ee
Küsi lisa marite@teatritehas.ee

TARTU ELU KOHAD I

Berk Vaher

PÕHINEB TARTU KULTUURITEHASE LOENGUSARJA „TARTU LOOD“ AVAETTEKANDEL

Olen oma tudengitega ikka teinud seda, et tõmban tahvli keskele joone, kutsun kaks üliõpilast tahvli juurde ja lasen neil samaaegselt visandada Tartu kaardi. Enamasti hõlmab nende joonistatu kesklinna, kuid ka siis – isegi kahel kursusekaaslasel – on joonistused üsna erinevad. Olulised paigad ja liikumismarsruudid ei kattu.

Niisiis: Tartu lugude jutustamine toob muuhulgas samuti välja selle, et me ei ela päris samas linnas. Ruumiliselt tähendab see näiteks, et on neid, kellele pärmivabrik on isiklikul kaardil keskse tähtsusega; on neid, kellel see on üks olulistest paikadest (võib-olla ka hoopiski negatiivse märgiga); on neid, kellele see erilist rolli ei mängi ja küllap neidki, kelle kaardilt see üldse puudub. Või ka neid, kes on kuulnud, aga ei tea täpselt, kus see on.

Me ei ela samas linnas ka ajaliselt – kui olete mõnes kohas ammu käinud ja hiljem enam mitte, säilib see kujutlustes ikka vanamoodi; vahel isegi siis, kui olete korra või paar uut kujundust näinud! Või siis eksisteerivad nad paralleelselt. Näiteks kui mina mõtlen Ülikooli Kohvikule või Wernerile, tuleb kõigepealt ikka silme ette nende vanem sisekujundus, alles mõne hetke pärast tajun, et need kohad on tublisti muutunud.

Ma ei ole ise Tartu poiss – sündisin Kohtla-Järvel ja elasin aastaid Viljandis. Viljandis oli mu jaoks tähtis kogu linn enese jaoks ära kaardistada – kõik tänavad läbi käia, et tõepoolest tunda, mida tähendab seda linna oma koduks pidada. Kummalisel kombel juhtus sageli, et kui tulin retkelt koju ja kuulutasin vanematele: „Ma leidsin nii huvitava tänava, kas te üldse teadsite, et Viljandis on selline?“, siis nemad vastasid: „Muidugi, kui sa väike olid, käisime kogu aeg seal jalutamas...“ Hingeside mõne paigaga võib sündida kuskil eelteadlikus ajas, millest hiljem mälestusi polegi.

Tartus olen samuti püüdnud linna jalgadega ära kaardistada – aga linn ju suurem, aega vähem ja kõik see on võtnud aastaid. Ma olen Tartus elanud alates augustist-septembrist 1993, kui ülikooli tulin (kuigi kümme juulipäeva sisseastumiseksamitel oli ka juba ettevalmistus, mille kestel häälestasin end selles linnas elama) – ja ikka pole ma veel kõikjale saanud, aga uusi elamurajoone tuleb ju aina juurde. Kui ringiga mõnda varem käidud kohta tagasi jõuad, ei pruugi see hoopiski enam selline välja paista, nagu mäletasin.

Aga samas on mul selle võrra õnne olnud, et selle viieteist ja poole aasta jooksul olen ma päris palju elukohti vahetanud, elanud mitmetes linnaosades ja need on avanud mulle uued territooriumid, kuhu varem nii sageli või üldse ei sattunud.

Kui arvesse võtta neid sisseastumiseksameid, siis oli mu esimeseks elukohaks Tartus Aardla 146-25, päris FI lõpus, aga kuna ma elasin seal hiljem ka, siis ma räägin sellest hiljem. Esimeseks pikaajalisemaks elukohaks kujunes ülikooli alguses Pepleri 14, aga toa number hakkab meelest ära minema – see võis olla 108? Igatahes on see teada kui kirju ajalooga ühikas ja sellise ajalooga olevat olnud ka tuba, kus legendi järgi oli elanud Andrus Kivirähk ja vist ka Mart Juur. Kõrvaltoas elasid mul tänaseks kirjandusmaailmas nime teinud Kaupo Meiel ja indipopi tegelane Lauri Tikerpe. Vist keegi kolmas ka, keda ma enam ei mäleta – keegi seal seina taga rääkis sageli mingil kriunuval Baaba-Jagaa häälel ja kui teised temaga riidlesid, halises ta ikka sel häälel vastu. Teisel pool jälle pidasid venelased öösel rokenrollipidusid. Kontreerisin raadiost väljakrutitud ja põhjakeeratud islamipalvetega; imelikul kombel mõjus.

Mina olin siis ju korralik poiss, või ikka kohe eriti korralik, liikusin peamiselt trajektooril „ühikas – peahoone (õigemini vana keeltemaja) – Kaubahall“... Laia tänava õppehoones oli siiski ka loenguid, nagu ka Tähe tänava füüsikahoones ja Vanemuise ringauditooriumis... ja juba neljapäeval ootas mind vana bussijaam, sest memmekast rebasena sõitsin võimalikult ruttu koju tagasi, siis veel tajusin Viljandit oma kodulinnana.

Ent siiski, üks oluline koht oli veel: Postimehe toimetuse vastas tänaseks lammutatud katusekambris tegutsev piraadipunker, nagu filmis: üks mees oli teksatagis, teine nahktagis, ja terve sein oli maast laeni ning vist ööpäevaringselt kassette salvestavaid makke täis. Kataloog oli neil vägev – erinevaid nimetusi oli rohkem kui ma üheski eesti plaadipoes näinud olen. Küsisin neilt ükskord murelikult, et kas neil ikka autoriõigustega probleeme ei tule. „Meil on kõik autoriõigused olemas,“ vastas nahktagi kalapilgul. Paari kuu pärast lõpetasid nad tegevuse... Kataloogid ilmusid taas välja Tähe tänava tagumises otsas tegutsenud keldripoes „Singel“, kuhu jõudmiseks nii mõnestki loengust poppi tegin. Mind paneb imestama, kui keegi ütleb, et Tähe tänav on nii kole tänav – mulle meeldis ta kohe. Aga eks tänav ole alla ka käinud – 1990ndate keskpaiku oli seal mitu raamatu- ja plaadipoodi, nüüd vist enam ei ühtki.

See oli ju suur putkamajanduse aeg ka: kesklinn kirendas poola kassettide ja hamburgerite müügikohtadest. Ema tegi mulle kahest Mehukatti pudelist hea burksikonteineri, nii et sain all-linnas osta kaks burksi ja kui ühikasse jõudsin, olid need veel soojad.

Pepleri 14 all oli üksvahe ka miniõllekas – kutsuti seda „Shvejk“ või „Kolm Põrsakest“ või mõlema nimega vaheldumisi. Mina kui ontlik noorur ja esmakursuslane käisin sellest nii kauges kaares mööda, kui välisuksest sisenedes vähegi õnnestus, ent kui Muhamed ei tule mäe juurde, küll see mägi ise juba tuleb – ukse lukust lahti unustamisel juhtuda võiv ei ole mingi uudisavastus. Nii et ükskord tuli isegi paari ossi ja mingi vanema suusamütsis habemikuga äsjakeedetud makarone jagada. Minu võõrandumise astet tõendab see, kuidas ma habemiku poole pöördusin: „Kas teie kui vanem inimene ei saa siis neid tagasi hoida?“ Kui mu toakaaslane koju jõudis, oli tükk tegemist selgitamisega, et see kõik ei olnud meelega nii mõeldud, vaid kujunes iseenesest...

Üksvahe sugenes ühika fuajeesse isegi mänguautomaat, mis küll mõne aja pärast põlema süüdati, nii et esimene korrus oli paksu tossu täis oli ja paanikas tudengineiud kiljusid. Ja siis majutati meile ju koolitusel käivaid arste – kui esimeseks oli muhe Viljandi psühhiaater Ants Puusild, olime nõus järgmistki vastu võtma; ent tolleks osutus mingi Kiviõlist pärit pervoidne günekoloog, kelle küüslaugupihvide lehk tahtis ära lämmatada ja kes rääkis peenutseval häälel lugusid laadis „Musta Mere ääres vägistasid kaheksa naist ühe mehe ära, sidusid tal riista jala külge kinni.“ Magasin, nuga padja all; õnneks midagi hullu ei juhtunud.

1995. aasta kevadel kolisin sama legendaarsesse ühikasse: Narva 89; tuba võis olla 532? Igatahes oli see viiendal korrusel, vapustava vaatega Ülejõele. Kapis oli eelmistest asukatest hulk vanu juturaamatuid, võtsin need endale; Holger Puki „Rein ja Riina” sattus seal esimest korda ette ja sai suureks lemmikuks, seostub mul tolle toaga tänini. Raamatuid sai veel juurde toodud kõrval asuvast antikvariaadist „Liber“, mida pidas vanadaam suure koeraga (nagu tänaseks on selgunud, oli see daam kauaaegne ülikooli raamatukogu direktor).

Seda ühikat peetakse ka üsna hirmsaks kohaks, eks ta ju sanitaarselt üks kehvemaid olegi, aga mul on sealt meeles küll see avarusetunne. Ega teiselgi pool ju olnud siis veel ei Oeconomicumi ega nii suurelt ka Meltsiveski konsumit... Ning kui ühikaist bussijaama poole jäänud passaažid on tänaseks ammu kadunud

ja uued hooned sinna paika ehitatud, siis Narva mäe pealne on ju aastakümneid üsna muutumatuna püsinud.

Üle vana jalakäijate silla või siis otse ülikoolist sattusin toona üsna sageli, Supilinna – käisin Meelis Leesiku juures bridži mängimas ning ta plaadi- ja raamatukogu uudistamas, muidugi ka juttu ajamas, ja tema elas toona Herne tänava lõpus. Aga olin Supilinna siiski avastanud ka juba varem, mulle meeldis kõndida Oa tänava lõppu ja vahel ka pilte teha – vanast Merca majast on mul siiani kuskil üks foto.

Millalgi siis hakkasin käima ka filmiklubis, mis asus ühes Annelinnas keldris – mõnedel nõukogude kortermajadel olid ju tuumavarjendeiks ehitatud avarad keldrid ja ühes sellises klubi tegutseski. Ega seal „minu ajal“ vist ühtki filmi ei tehtudki, rohkem puhuti niisama juttu ja kiruti teiste filme. Klubi juhendajaks oli Immar Puun, kes töötas Riia mäel molekulaarbioloogia instituudis ja lubas mul seal oma arvutis diplomitööd kirjutada – see oli mitmeti kummastav kogemus. Mingid aparaadid undasid öös, olin nagu kosmoselaevas, aga samas polnud ma kunagi ainukesena majas, ikka osutus keegi seal katseid tegema. Ükskord nägin, kuidas läbi koridori kõndis valge habemega mees – ta kandis küll siniseid dresse, kuid mõjus lossis uitava kuningana. Nojah, eks ta olnudki – see oli Richard Villems.

Samas avastasin enda jaoks ka öise või varahommikuse Tartu, kui instituudist nelja-viie paiku ühikasse kõndisin. Vaikus, ainult neoonsildid ja kummituslikud mannekeenid vitriinides. Kuna diplomitöö rääkis uusromantikute subkultuurist, läks visuaal väga teemasse. Kaanisin kirjutamise aegu ohtralt Isostari; mingil hetkel ühikas avastasin, et kuulen helisid väga selgelt, just nende suhtelise distantsi osas. Hiljem on erinevailt kaugustelt korraga kostvad helid nii selged olnud vaid Raadi kalmistul.

Kui töö tähtaeg hakkas kätte jõudma, siis istusin instituudis ikka läbi öö ja hommikusse välja, nii et kell 9 tööle jõudnud molekulaarbioloogidel tuli mind välja visata, kasutades selleks gigantse Mart Ustavi abi.

Ent seal Immar Puuni filmiklubis sain tuttavaks ka Margus Kiisiga, kelle vahendusel teostus mu üürike poplauljakarjäär. Sellest aga juba järgmises osas...

(Järgneb)

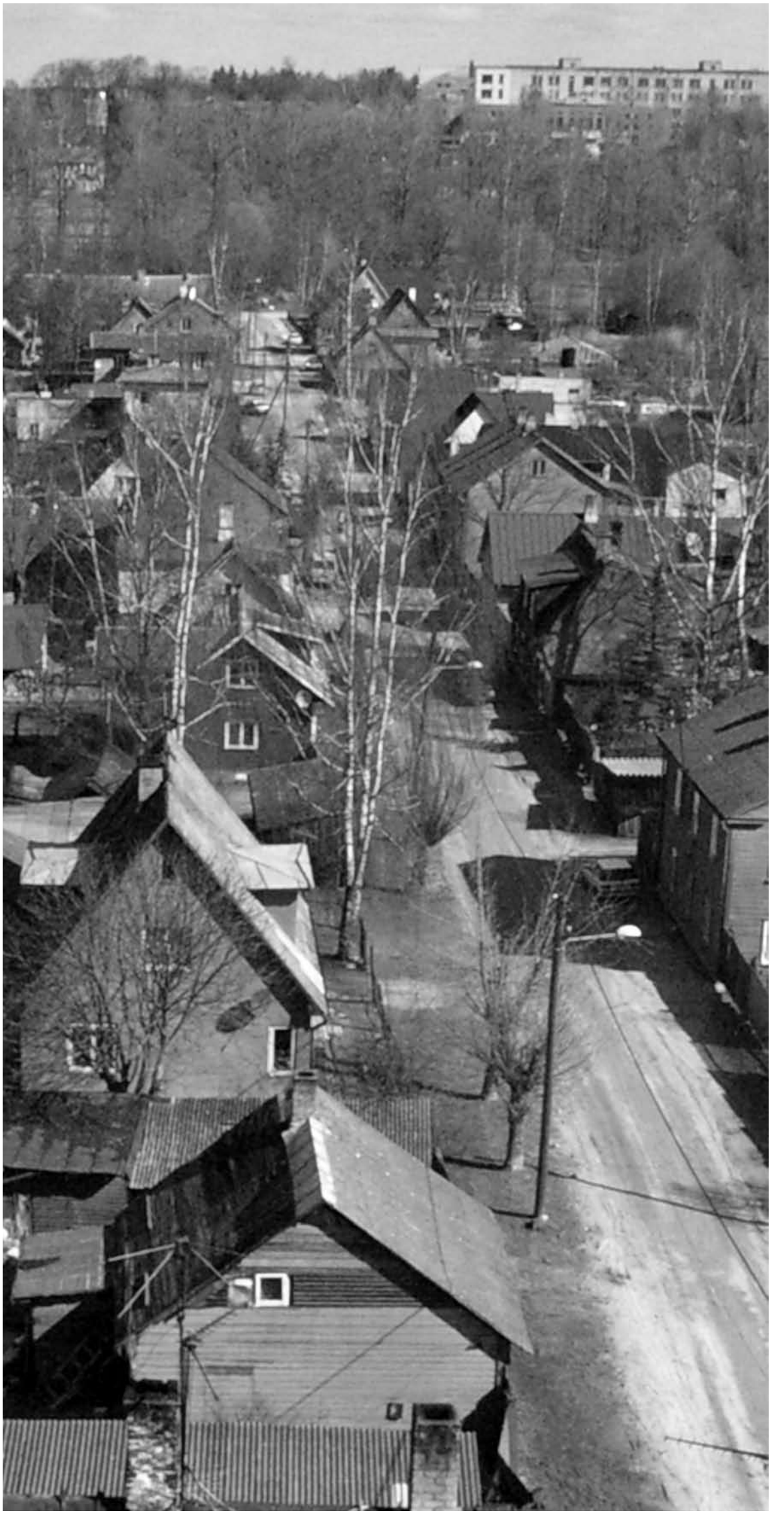

MÄLESTUSI LAGENDIKUST

Aare Pilv

Tulin Annelinna 1994. aasta sügisel, kui astusin ülikooli ja sain päris Annelinna lõppu, Mõisavahe tänavasse ühe toa kolmetoalisest korterist. Tulin Viljandist, kus olin eelevad 18 aastat elanud „bussijaama taguses" kvartalis kesklinna ja Uueveski piiril – kohas, kuhu linn oli laienenud 20ndate aastate alguses ning lõpliku kuju saanud 60ndate aastate individuaalelamute-ajastul. Minu senise elu keskmeks oli Artur Perna projekteeritud kõrge viilkatusega kolmekorruseline üürikorterite maja suure hoovi ja aiaga, milles alguses ise elasin ning mis pärast, kui elasime samas kvartalis oma majas, paistis mulle aknasse.

Ja siis äkki Annelinn – midagi hoopis teistsugust. Pikalt Emajõe luha ääres laiuv viiekorruseliste karpmajade rägastik, mille struktuur ei ole maapinnal liikudes adutav ja kus majade individuaalsus on esmapilgu eest varjatud. Ma mäletan, et olin Annelinnast vaimustatud, ja võib-olla oli see vaimustus sarnane nt kunagise 60ndate aastate Mustamäe-vaimustusega – vaimustusega idee üle linna anonüümsest üleelusuurusest funktsionaalsusest. Annelinn avas minus linliku modernisti. Võimalik, et sellele aitasid kaasa ka nt 60-70ndatest aastatest pärit suur jalgadega raadio toanurgas või samast ajast pärinevad pildialbumid Tartust, mis perenaisel riiulis olid ja mida vaatasin, et linna vaimu sisse elada.

Paar mälestuspilti

Ma olen kolmetoalise korteri elutoas, vaatan aknast välja, kuum augustipäev, tuba ise on aga jahe. Mu pilk liigub majadelabürindi sügavikku: nad on üksteise suhtes täisnurga all, aga nurkade vahelt paistab veel kaugemaid maju, ja need tunduvad samuti olevat üksteise suhtes kuidagi organiseeritud. Tunne, et Annelinn on midagi põhimõtteliselt lõpmatut, mingi endasse keerduv süsteem, kuhu võib ära eksida, kuid eksimisest pole tegelikult midagi, sest iga koht selles süsteemis sarnaneb iga teise kohaga – sa oled alati „kohal". Ja sellega teisalt liituv tunne, et sul on siiski üks individuaalne koht – see konkreetne aken, mille aknalauale sa võid panna oma isikliku kohvitassi. Tuba ise on vaikne, ka väljas tundub vaikne olevat, aga ometi aimdub sellest labürindist mingit visuaalset mühinat (mitte müra), mingit süstemaatilise dünaamika ülevat muusikat. Selles on mingit erilist vabadust, „kõik on lahti"-tunnet.

Teine pilt

September – väga tuuline ilm, aga päike paistab. Mul on kõht tühi ja olen ostnud mingi krõpsupaki, millest söön. Kõndides Kalda teelt (Annelinna põhitänav) eemale majade vahele, istun sinna veetud suurele kivile. Ja hoolimata sellest, et ma olen majademüürist ümbritsetud, on mul tunne, et tegelikult istun ma lagendikul. Sest majad ei peata kõikjale tungivat tuult, majad ise on tummad – nende fassaadid ei „kõnele" mulle midagi, nad on nurkadest ja sirgetest koosnev maastik. Ma olen keset Annelinna lagendikku juhuslikku toitu sööv rändur: kuskil selles maastikus asub mu koobas, aga teed sinna ei juhata mulle see maastik ise, vaid mingi liikumislogistiline teadmine majanurkadest, millest on vaja pöörata, ja majanurkadest, millest pole vaja pöörata. Ma ei liigu ruumis, ma liigun teadmises ruumi kohta. Annelinn on füüsiliselt üles ehitatud ruumiabstraktsioon, ja selles on midagi ülevat, subliimset.

Ja muidugi nood majade akendeta otsaseinad, millele saab lähedale minna ja otse üles vaadata: ehitatud tühjus, lage sein siledalt kõrgusse suundumas. Ja majade esiküljed oma kümnete akendega, mille taga sadu tundmatuid elusid: et elusid on su ümber nii palju ja nad jäävad samas kõik tundmatuks, selles on midagi, mis vabastab sind elusolemise tõsiasja raskusest.

Veel üks täiesti uus kogemus seoses Annelinnaga on igapäevane linnaliinibuss. Kõigepealt bussipeatused: kohad, mis pole olemise kohad, kus ei püsita, vaid kus oodatakse, et kohe ära minna – ja ometi veedetakse seal iga päev vähemalt veerand tundi. Mina suhtusin bussipeatusse oma senise kogemuse põhjalt, et igas kohas ollakse kohal. Samuti suhtusin bussi endasse, mis minu jaoks polnud lihtsalt ajutisus kodu ja linna vahel, vaid omaette ruum koos liikuva ja uudse aknatagusega, mis iga päev kordus. Just bussisõit oli Annelinna-ekstaasi kõrgpunkt, sest oli oma korduvuses lausa rituaalne. Ma olin bussis kohal, avatud tema ajutisusele ja efemeersusele, ma ei olnud endale välja kujundanud seda tähelepanematust, millega enamik annelinlasi bussisõitu suhtus – nende jaoks oli see mingi lünk päevas, mida ei mäletata ja kus ollakse oma mõtetega kuskil eelnevas või tulevas. Mina aga olin *siin*, ja nägin kogu seda Annelinna püsivat ajutisust, virtuaalsust. Mu vaimustus oli tõepärase arvutimängu küüsi sattunud poisikese vaimustus.

Loomulikult see hajus nelja aastaga, mis ma seal elasin, sest ega virtuaalsus saa väga kaua toita. Annelinn muutus minugi jaoks mingiks tähelepandamatuks lüngaks kesklinna ja kodukorteri vahel.

Seejärel elasin aga veel kaks aastat Hiinalinnas, nõukogude sõjaväelaste poolt ehitatud paneellinnakus Annelinna külje all, mis oli hoopis midagi muud – reis ajas ja ruumis (kuigi Hiinalinnast Annelinna labürintidesse võis kõndida 5-10 minutiga).

Hiinalinnas võis tajuda, mis on nõukogude paneellinnaosa algupärane olemus. Annelinn oli põhjamaine individualistlik „töövälise elu" funktsionaalne asupaik, Hiinalinn aga jättis mulje kohast, kus tõesti ka elatakse, ollakse kohal, antakse oma kohalolekust märku akna peale pandud makkide või igahommikuse rõdul suitsetamise kaudu, istutakse majauste ees pinkidel või kogunetakse majade vahele ehitatud putkakeste ümber õlut jooma. Seejuures pole see mingi „õdus" elukeskkond, kõiges on ikkagi tunda seda korterite kui „elamise karbikeste" üksteise otsa laotusest tulenevat ajutisuse või anonüümsuse tunnet, kuid erinevalt Annelinnast polnud see midagi, mis jäetakse sulgudesse (ja mis just seetõttu säilitab teatava võluva masinliku ja sundimatu steriilsuse), vaid miski, millesse ollaksegi mõistetud ja milles ollaksegi kohal. Hiinalinn oli tervik, ajutise elamise tihke klomp, mis püüdis kasvada püsivaks koduks, Annelinn oli diskreetsetest süsteemi komponentidest koosnev hõredus, mille ajutisus jäeti majamüüride vahele tühja tuulena puhuma, et ise varjuda oma kodukoopasse. Erinevus ei tulene puhtalt elanike rahvusest, sest mõlemas elab nii venelasi kui eestlasi, erinevus tuleb pigem sellest, et Annelinn on ehitatud linna „lisataskuna", kuhu majutada uusi elanikke, kes päeviti valguvad mujale linna peale laiali. Hiinalinn aga on ehitatud suletud sõjaväelinnakuna, mis oli ülejäänud linnast eraldatud. Annelinn ehitati, et sinna inimesi „ööseks ära paigutada" (diskreetsus, hõredus inimeste elumustris), Hiinalinn aga selleks, et sinna inimesi „asustada", „istutada" (tihkus, terviklikkus).

Tulime naisega tulema, otsisime endale 50. aastail ehitatud post-stalinistlikku majja korteri, vaatega puudele ja kirikule ning kauguses paistvale tähetornile. See oli peaaegu nagu teise linna kolimine. See oligi kolimine a s u l a s t l i n n a, „majadevahelisest ruumist" tänavasse.

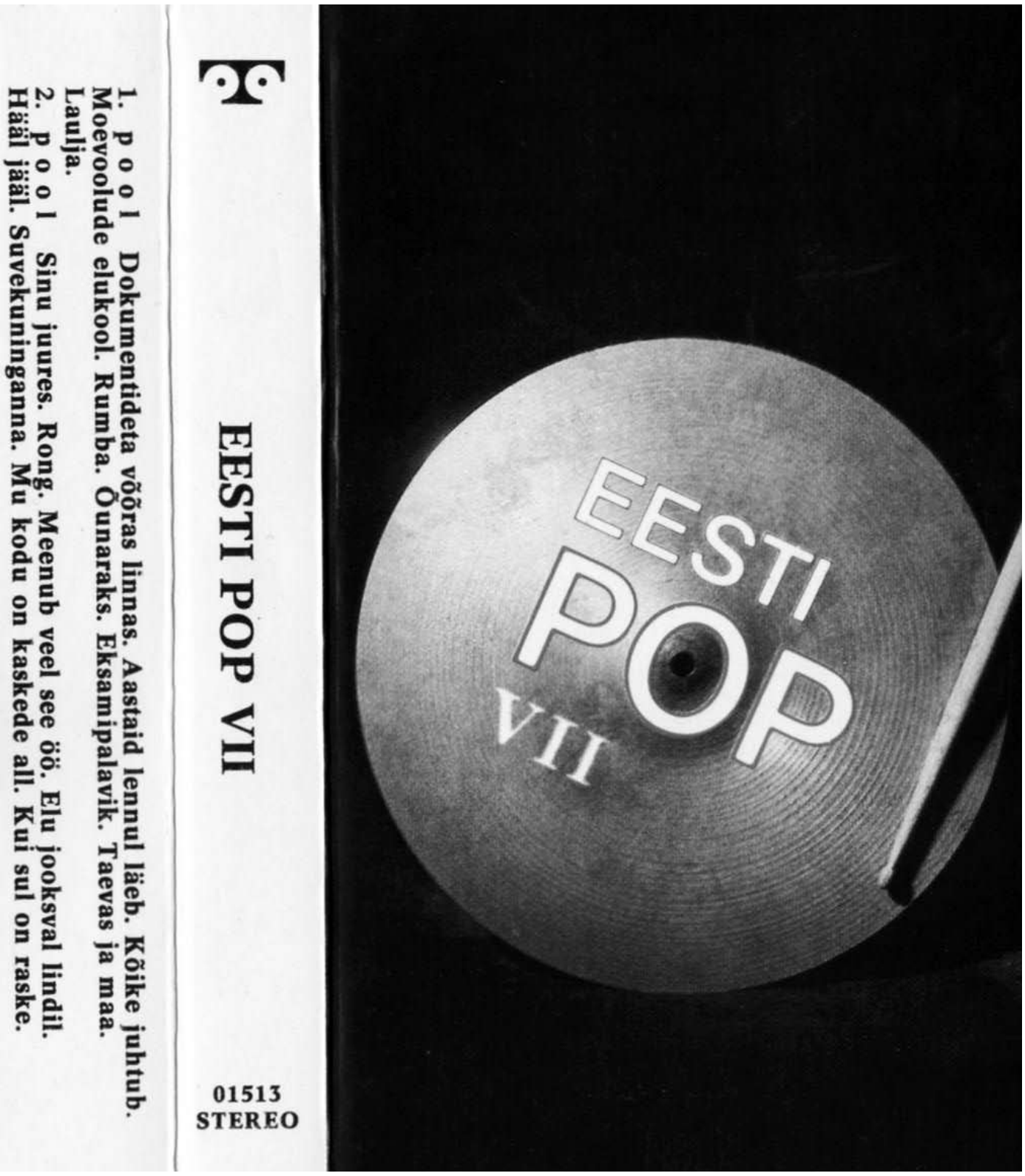

EESTI POP VII

MELODIJA/TALLINNA HELIKASSETITEHAS 1986

Margus Kiis

Kuigi Eesti Popi seitsmenda väljaande kaanepildil laiutab trummitaldrik, on see kogumik just Eesti enam-vähem algupärase süntesaatoripopi kollektsioon. Jaa, noored, ei ole HU? selle žanri esimene ega teine kohalik esindaja, isegi kahekümnes mitte. Aastakümneid tagasi ostsid ka Eesti bändid soomlaste käest sõna otseses mõttes hingehinna (korralik pill võis maksta sama palju kui uus Žiguli) eest (ikka veel analoogsüsteemis) Rolandeid, Casiosid, Korge ja Yamahasid ning üritasid neid programmeerida samamoodi „nagu välismaal", samas unustades oma vuntsid maha ajada või vähem koledalt riidesse panna.

Aga süntpopi kõrval leidub siin mõningaid erandeid ja neist alustakski. Rock Hotel on väljas rockabillyga „Moevoolude elukool", mille enam hinnatud instrumentaalversioon on mingi teise nime all nende umbes samal ajal ilmunud LP-l. Apelsin on väljas skiffle-instrumentaaliga „Õunaraks", mis ilmus hiljem välja ka lauluga. Apelsini teine lugu siin on kellegi Birr-Meyeri ja Henno Käo kirjutet „Elu jooksval lindil", mille raskeltkannatatavast „rokkimisest" jääb ajalukku ehk riim „Kell käib jälle ette, ka rock`n`roll käib asja ette, mees sa vaata ette, kes annab sulle silmad ette". Kõlaliselt sellele loole on veidi sarnane Tõnis Mägi & Muusik Seifi „Rong", Mägi „mul-on-sellest-lõputust-tinapanemisest-ja-sõprade-läminast-kõrimulguni perioodi" depressiiv-motoorne jõur.

Aga ikkagi süntide juurde. Üldiselt eestlased ei osanud tollal oma väljamaa eeskujusid täpselt imiteerida (eriti välimuse osas, märksõnaks endiselt jubedad Ida-Euroopa vuntsid), seetõttu leiutati igasugu hübriide. Muideks, tollal väga oluline ansambel Hübriid (praegu aga meenutatakse parimal juhul seoses „poliitiku", „kolumnisti" ja „spetsialisti" Mart Helmega) on siin väljas vist parima Madis Salumi-Helme looga, „Taevas ja maa" – ebaõiglaselt unustatud, Spandau Balletist üldse mitte halvemini tehtud jõuballaad, mida õnneks ei laula tulevane ekssuursaadik, vaid tulevane PS. Troika klahvimees Riho Rausma.

Aga tegelikult on ka siin osavaid järgitegijaid. Kui Juri Mazurtšak ei laulaks selges eesti keeles, võiks lausa kihla vedada, et ei esita mitte ansambel Monitor Jaak Jürissoni kirjutet „Lauljat", vaid Thompson Twins hitti „Long Goodbye". Btw, Jürisson ise laulab aga Alar Kotkase komponeeritud jura „Meenub veel see öö".

Kogumik algab Ruja esimese katsetusega süntpopi vallas, Toomas Rulli ja Alenderi loodud hitiga „Dokumentideta võõras linnas". Ka kolmas pala „Kõike juhtub" on ajalooline: Anne Veski juhtus sellega püünele upitama noore Ivar Musta, kellest sai 15 aastat hiljem Eesti ainsa eurovisioonivõidu komponeerija. Jaa, kooruses on „Kamon evribadi" isegi kuulda, kui kõvasti juurde mõelda. Siin on ka Thea Paluoja ja Proov 583 debüüt füüsilisel masstiraažil, aga überkommerz-kaver „Vaid sinu juures" pole tegelt mainimist väärt.

Aga mille kõigega siin sünte kokku ei panda. Karavan muidugi eheda süldiga ja nimetab selle „Rumbaks". Vitamiin koos Aivar Mäega paneb elektroklahvid kammerkoolilaulu saatma. Millegipärast just Vitamiini mitmed tolleaegsed üminad tekitavad siiamaani aastavahetustunde.

Pärleid on siin piisavalt. Fixilt lausa kaks, mõlemad tõelise geeniuse Viljo Tamme ajust. Tõeline eesti teisme-elektropopiklassik „Eksamipalavik" oma suht huvitava rütmitaustaga, stiilse süntbassikäiguga ja robotite kooli dialoogiga lõpus. Võib-olla Viljo Tamme kergelt kriiskav vokaal langeb stiilist välja, samas kui ta ei kasuta seda monumentaalballaadi „Mu kodu on kaskede all" esitamiseks.

Kui mõned vanad inimesed on HU?-d kuulates mõelnud, et nad midagi sellist kunagi juba kuulnud on, siis nad on õigel teel. Ansambel Mahavok, Mikk Targo ja Marju Länik tegid sarnase muusika juba 20+ aastat varem ära. Kohati pareminigi. Võtame kasvõi „Suvekuninganna", mille järgi kunagi isegi Andrus Vaarikul sobis, ballikleit seljas, laulmist imiteerida. Ja „Kui sul on raske" on iga kell andekam, kui selle ümbertöötatud variant „Depressiivsed Eesti väikelinnad".

PIDU, PIDU!

Wiljar Külvipind

WILJAR KÜLVIPIND TUTVUS BARTHOL LO MEJORI RAAMATUGA „POPDADA“ JA LÄKS PEOLE.

„Untrust us“, pomiseb robot ja ulatab mulle paki rohelise tee nätsu. Näts litsub ennast hammaste vahele ja ekstrakt valgub välja. Lahkesilmne kimonos mannekeen hoolitseb mu eest edasi ning osutab kutsuvasse pimikusse. Seilan läbi udu õhkuvate koridoride, nagu lause, mille lõpus on valgus – lõputu olevik.

Libisen torust otse lae alla ning alistun aeglaselt gravitatsiooni toimele. Manga-stiilis happevann vajub laest ja surub mu tagasi põrandale. Läbi vanni kumab ainult bass, imedes ruumi aineosakesed membraani pinnale, ning paiskab ootamatu plahvatusena atmosfääri hõbelitreid täis. Litreist kasvavad tantsijad ja vaakum elustub ekstaatilise elektriga.

Silma võrkkestale joonistuvad biit ja ülemineku d. Keha, alistunud täielikult rütmi volile, riivab vastu kassiks riietatud tüdrukut, kes puhub nätsumulli ja kisendab mulle kõrva: „Dancing with the robots!“ ja pöördub siis minekule, jättes mu tardunud poosis enesele järele vaatama. Helesinise neoonstrobo katkendlikku valgusvihku tekkinud kehad on täiuslikus aegluubis, kuid siiski kiired. Otsustan teha väikse dringi ja vaadata siis edasi.

Prez gorite, prez poliata,
Pod zvezdite, nad zhitata.

Istun leti äärde ja tellin arbuusimojito. Kokteil valatakse välja, pannakse veepüstolisse ja suunatakse meelekohale. Hakkab mängima electro-clash ja plaadimängijad lendavad õhus ringi nagu UFOd. DJ on plastikkirurg, kes tsiteerib: „I have made a lesbian into an hetero. Forget the future.“ Käib pidev hedonistlik performants, igavene moeetendus: disain-inimene ja imago dei, niisama aelemine – kõik see lastakse läbi popdada vikerkaarevärvilise filtri, millest sünnib uus maailm – disainitud, krüptitud, lukustatud helide-ruumi ja barrikeeritud ajaga.

Tunnen, et vajan õhku. „Secret garden“ viitab silt baari vastas oleva ukse kohal. Aias on jahe. Tõmban sigaretti. Tunnen, kuidas kuumus mu õhetavatest kõrvadest öösse irdub. Soovin olla jänes, sest siis oleksid mul veel efektiivsemad kõrvad. Suitsetan rahuldamatult veel ühe: sigarett tundub nagu õhk. Üks süsimustade läätsedega chick esitab aia varjulises nurgas etüüdi ploomist kui inimkonna päästjast. Mimikri ümber jaurab seltskond agrammatilisi popdadasid, kelle jaoks on disko tõde ja electro elustiil, ja stiil on üldse kõige tähtsam. Silme ees kangastub Leslie Hammondi vaim. Vahepeal on peaesineja lavale roninud.

Nii lihtne see ongi.

Bänd on reibas. Sädelevates maskides kvartett kehtestab ennast esimesest taktist peale. Kummine ja õõnes bass undab nagu vana hea Low Frequency Oscilliator. Üledistorditud vokaal kihutab läbi audientsi kollektiivaju. Süntesaatoritest voolab laviin ja paneb värvilistes kiledes chikad ja nende kavalerid põrkama. Iga uue looga saavutatakse järgmine tasand, mis paneb proovile seikleja kohanemis- ja toimetulekuvõime – see kõik toimuks nagu mingis Nindendo mängus, kus vahetuvad levelid, nende „Hing“ ja tema käsilased.

Bändi intensiivsus kestab kuni arvatava lõpu bossini välja, kuigi ma seda kindlalt ei tea, sest mul pole lihtsalt kombeks kunagi midagi lõpuni tarbida. Alati tuleb enne viimast lugu lava eest lahkuda või lüüa raamat kinni just enne lõpukulminatsiooni sissejuhatust, selleks, et hoida ennast igasugustest illusoorsetest tõele pretendeerivatest hoiakutest nagu eksisteeriks midagi lõplikku.

LA-LA-LAIBACH

Jack

Enne kui nüüd siia kirjutama asusin, varusin nädala, et end Ljubljanas sisse seada, ootasin ära aja, mil lähim puuviljakaupmees teab mu nime, mil lähima välikohviku ettekandjad mind nähes mulle esimesest harjumusest tasase naeratuse saatel tervituseks noogutama on hakanud ning mil ma ise võin samaväärsest esmasest harjumusest noogutada selle linna ja tema tänavate peale, kui ma neile jalutama satun. See aeg on nüüd käes, ja nagu ma mõnele sõbrale lubasin, püüan siinsest olemisest ja nendest jalutuskäikudest sellesse võrguruumi senisest tihedamini kirjutama hakata. (Senist kirjutamissagedust kaardistades tõden, et vähemalt esialgu ei peaks see üle jõu käima.)

Esimene asi, mida ma tahaksin tutvustada, on huvitavaim tosinast siin lähedal asuvast välikohvikust. Või õigupoolest pole huvitav mitte kohvik ise, vaid ruum, mida ta on sunnitud otsekui pärast pikka vastupunnimist asustama.

Ma ei ole mitte kusagil näinud nii palju välikohvikuid kui Ljubljanas. Ilmselt on see mõnevõrra ka suure suve sümptom, mis siin ikka veel kestab. Aga ma elan umbes kolme ja poole kilomeetri kaugusel postkaarditurismi-kesklinnast, tulen linnast koju ühe laia asfalteeritud magistraali serva pidi, möödun lugematutest büroo- ja tööstushoonete ning paneelelurajoonide kvartalitest, et jõuda ühte üldmiljöölt üheksakümnendate alguse maigulisse regiooni, kus on segamini hallikarva elumaju, õppehooneid ja kontorihooneid, ning kus igasuguse loogika kohaselt ei tohiks olla rohkem kui paar toidu- või esmatarbekauplust. Ent võin visuaalse mälu toel ikkagi lähema viiesaja meetri raadiuses kokku loendada vähemalt kaksteist keskmise suurusega välikohvikut. Ja need kõik on keset tööpäeva enamasti umbes kolmveerandi jagu inimesi täis.

Aga see minu lemmik, Fontana-nimeline kohvik (ja piltide põhjal võite piisava lisauurimistöö korral järeldada, et kohviku logo on täpselt samasugune, nagu ühe kunagise üheksakümnendate alguse inglise alternatiivplaadifirma oma) on surutud ühe kõrge büroohoone taguse väiksematest hallidest betoonhoonetest ümbritsetud väljak-läbikäiguhoovi ühte nurka. Väljaku keskel on purskkaev, mis ei tööta, ja mis pigem polegi enam purskkaev, vaid hiilgav monument mõnele kadunud maailmale.

Aga keegi ütles, et üks pilt räägib rohkem kui tuhat sõna ja, ehkki mina sellesse teooriasse ei usu, räägitakse ka, et osad asjad töötavad, ilma et sa neisse uskuma peaks.

Seal istudes, piimakohvi juues ja ümbrust vaadates tekib tunne, nagu oleks kohalik kultuur võtnud kõikide oma jõududega ette meeleheitliku sõjakäigu tolle absoluutselt nõtke kerguse vastu, millega le corbusier'lik puhas vaim selle tuumasõda välja kannatama mõeldud materjali, selle betoon- ja teraskonstruktsioonide inertse vohangu oli kunagi oma organiseerivale kontrollile allutanud. Ja siis saanud selles lahingus väga-väga suurte kaotustega lüüa.

Aga kuivõrd kusagile polnud minna, siis tuli kaotusega harjuda ning harjuda tuli ka pahupidi pööratud päikest meenutava skisoidse teraspurskkaevuga, mille vastane oma võidu tähistamiseks lahinguväljale püstitas. Ja aja möödudes ning seepärast, et elu peab edasi minema, rajati sinna väljaku äärde tagasihoidlik kohvik, pandi leplikkuse märgiks sellele tolle purskkaevu nimi, ning hakati tasapisi selles kohvikus kohvi joomas käima. Ning avastati peagi, et tegelikult on nende terasbetoonseinte vahel seal kohvikus kuidagi armas istuda – vestelda, vaielda, naerda ja juua. Mõne aja möödudes oli kohvik alati inimesi täis.

Ning ühel päeval lakkas purskkaev töötamast ja inimesed, kes väljakunurgast seda teraskarkassi mõnda aega üllatunult silmitsesid, tundsid sellele lakkamisele isegi kuidagi kaasa. Siis läks üks neist purskkaevu juurde ja kinnitas sinna sildi, mis ütles, et sellest seismajäänud kaevust ei tasuks vast vett juua.

Vett tasub pigem juua kohvikus „Fontana", kus iga tellitud kohvitassiga seda ka ühe klaasi jagu alati kaasa saab.

Koolitee - Nele Tammisto

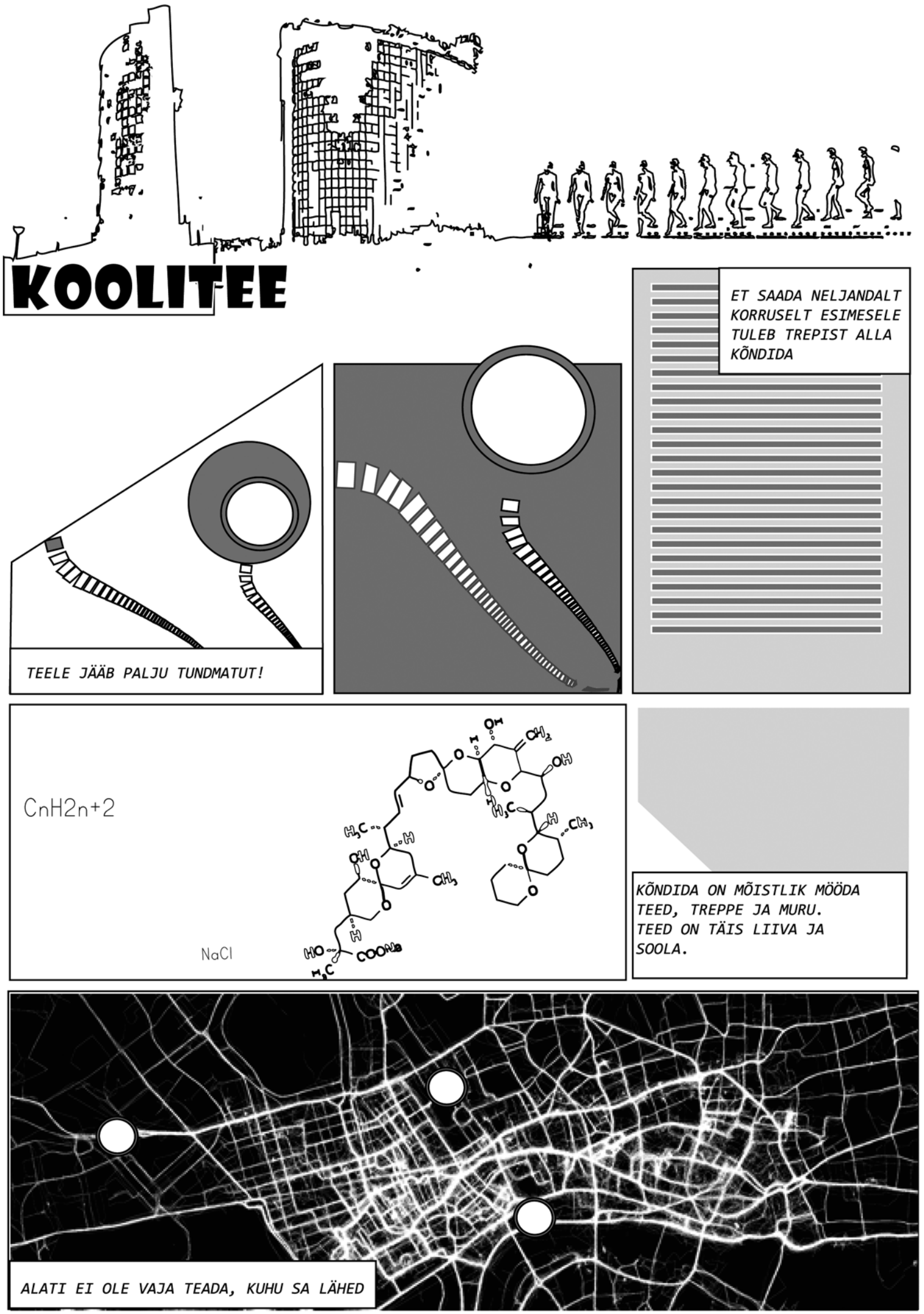

TALVEL ON HEA OLLA SOOJADE RIIETEGA

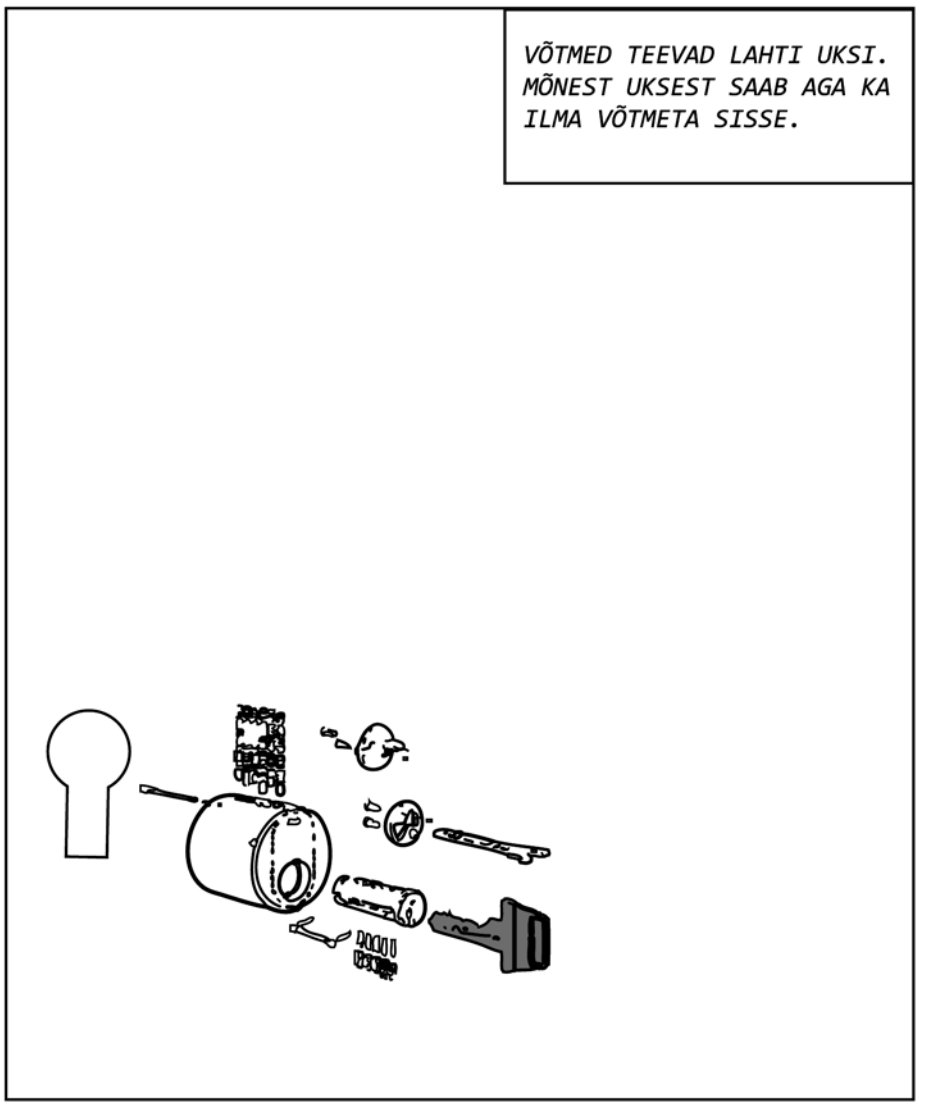
VÕTMED TEEVAD LAHTI UKSI. MÕNEST UKSEST SAAB AGA KA ILMA VÕTMETA SISSE.

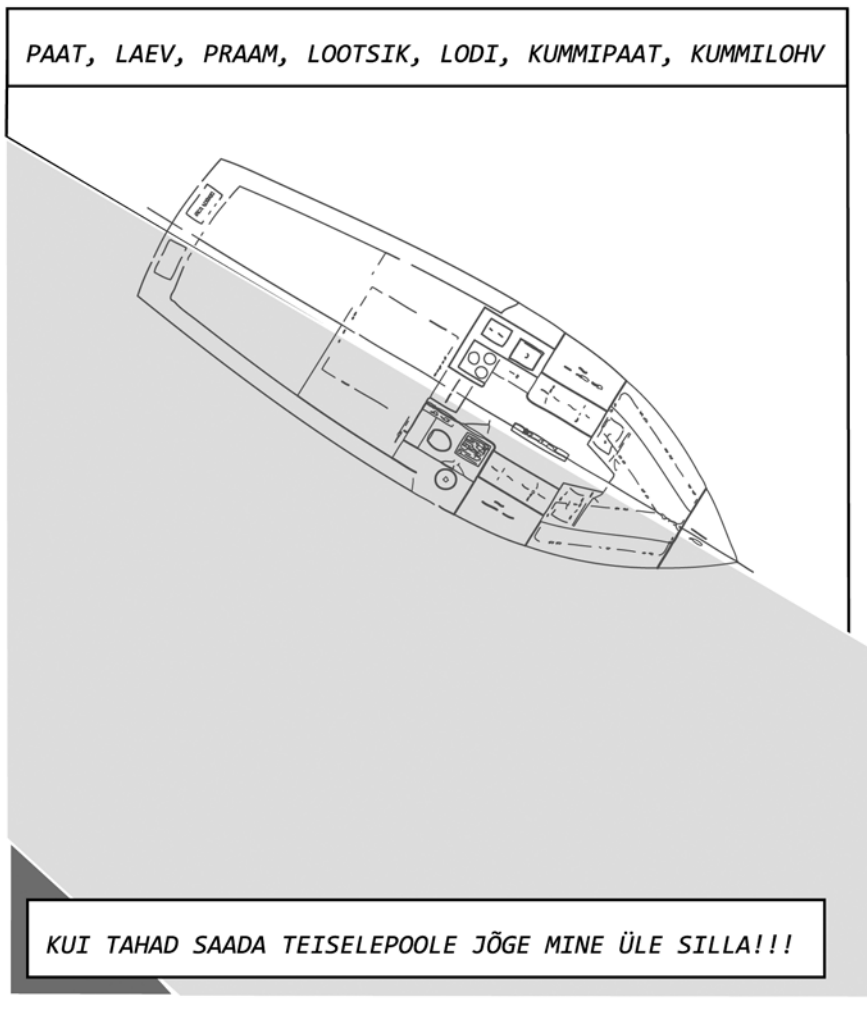
PAAT, LAEV, PRAAM, LOOTSIK, LODI, KUMMIPAAT, KUMMILOHV
KUI TAHAD SAADA TEISELEPOOLE JÕGE MINE ÜLE SILLA!!!

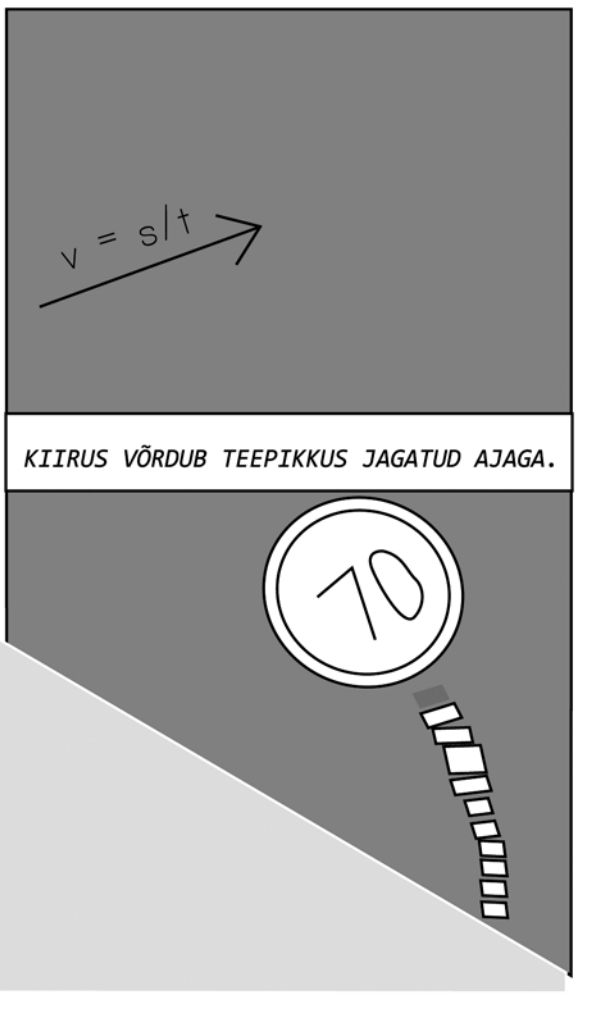
v = s/t
KIIRUS VÕRDUB TEEPIKKUS JAGATUD AJAGA.
70

LINNAS VÕIB NÄHA PALJU INIMESI. MÕNIKORD VÕIB KOHATA KA SURNUD TUVI, KAJAKAT, VAREST VÕI MÕNDA MUUD ISENDIT. HARVEM JUHTUB, ET INIMENE ON TÄNAVAL OTSA LÕPPENUD. KUID KA SEDA ON ETTE TULNUD.

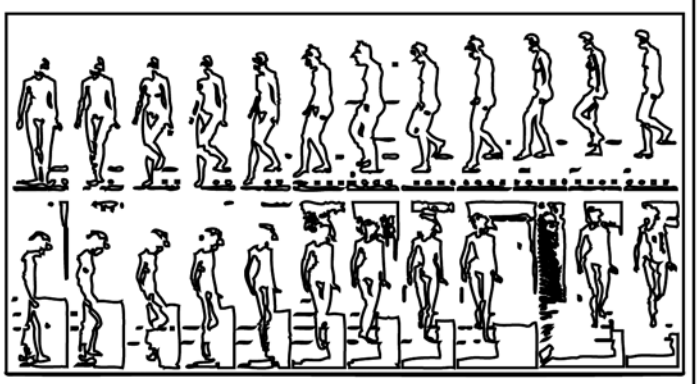

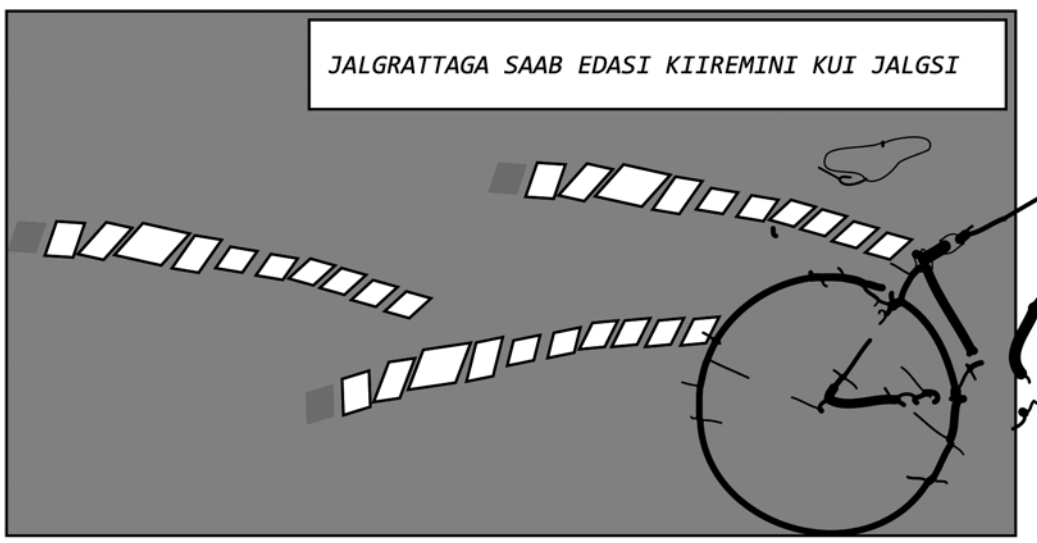

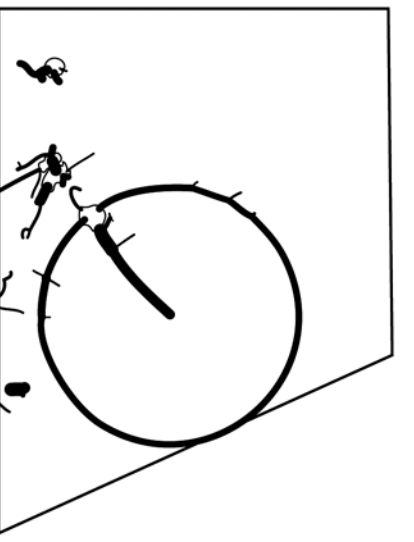

Järve on väike ja madal, põhjast lõõb põhja. Naistepuna on ritsema hakanud. Järve pähi on must muda, uusi kuub – õieti – korvus kohisob, nii me arvame, et ta kuub. Mured on siin kummastuses. Maastik on ära läbi elatud. Siin on olnud mõõdukas kultuur; mis pole maastikku ära (läbi) muutnud, ära koorinud, ära käärinud, mut nahka istutanud. Ta on selle maastiku läbi elanud, nagu oma keha elatakse läbi. Rahulikult ja spasmideta. Teed on maastikku sisse tallatud, majad on asetatud mingi mõistetamatuks saanud tempo ja täpsusega (aeglusega).

Geograafia on meie esimese sõna ja sõnus. Temast võib täielikult mõõda vaadata ja koopis teiste aknamaalika valida. Aga võib kaunduda sellesse miniatuurses kehasse, tema ebatavalisse intuitiivsusesse ja kohaldekste orgastusse. [Väike mägi, väike oja, väike järve, väike soo – kõik nahub ühe kohal siibuva inimese ühte kaardisse]

Rõhapäeva hommik. Mets läigib, nõgis. Nõrametsa hoovil tantsitakse vanamoodsa valsiviisi järgi. Naised on kaunid. Mõõdujaid kutsutakse ühinema. Karvaks hakkab plant venitama ja see võib olla kõige luusse lõikavam ja kõõtvam kokt sellel planeedil. Lõhnishendus läbi aja. Kaardinad tulendavad. Mind paelnud kadunud infrastruktuurid, mis suurus osas hõivnutena äkki kusagilt välja ilmuvad. Nad mõjuvad veidi sürrealistlikult, tekitades äärmise kontrasti võõrastunud metsa.

Kultuur ja mitte-kultuur on siin mingis fragmenteerutud ja segatud suhtes. Samas pole see puhas sürrealism, sest tegelikult on need teid siin käidud sadu aastaid ja nende siia sattumises pole midagi juhuslikku – mõeldes sürrealismile omast juhuslikku konvulatust.

Sellepärast, et see infrastruktuur on nii järjekindlalt maastiku sisse elatud, on tema füüsiline olek väga loomulik (minevalt praegusest tähenduslikust olekust) ning need kadunud infrastruktuuri fragmendid mõjuvad nagu suurepärane kohaspetsiifiline kunst.

Ajakapsel. Hüljatud majades ja külades käies tajub arhitekt arhailist ruumi.

Ei- ja tagatubade kõrda. Hõõri kitsukest pragmaatilist sümmeetriat. Ja ülimat tähelepanelikkust müütologiseeritud looduse valla suhtes. Kahekümne esimeses on see kõik nii kontekstitu. Kontekstitu on ta minu peas, mis erutatult ootab koopis järgmise kosmosesüstiku läketust ja jalutuskäiku Maarsi maastikus. Tema siin määratlen ma võõrutaks reliikt-tehaks, kes on ühel hetkel tõbastunud ajakapslisse; tehaks, mis on jäänud nooreks, sest mõneks ajaks on unustatud teda elada.

Kuni tuleb mees, lõikab tema suurest kiivest lõhki, võib-olla diabaalne ise näol. Organisatsiooni anatoomia saab nõtlõigetena paljastatud. Tahaks tõmmata pähe plekkämbriid ja taguda kokku päid; Euroopa, Euroopa, ma armastan su sürrealseid nukki!*

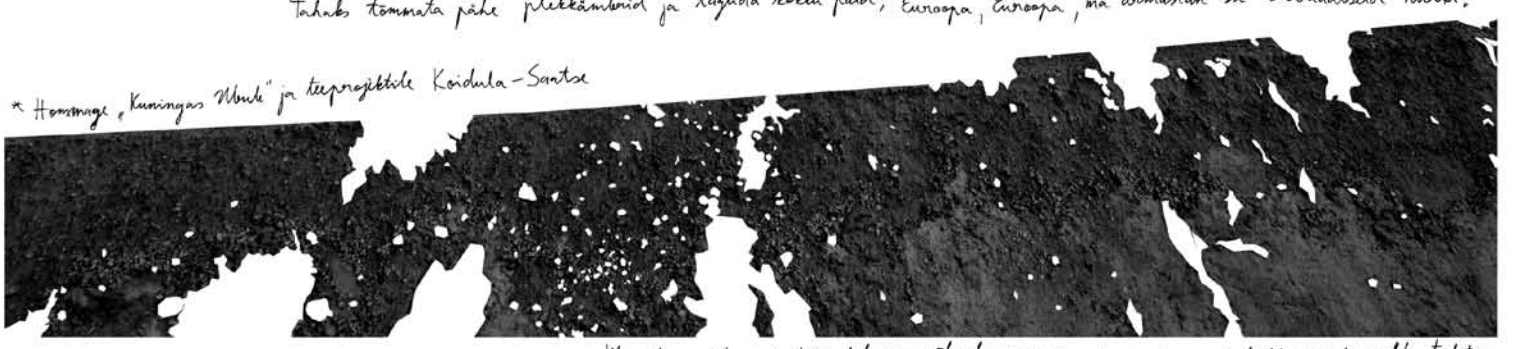

* Hommage „Kuningas Ubule" ja teeprojektile Koidula–Saatse

Ma olen südamest tänulik oma sõbrale Mišale, kes mulle neid kohti uesti meelde tuletas.

Mister New Age
tere...
tere
küsi...
kuule võib sult midagi küsida
:)
sa näed kudagi krokodilli moodi välja
mhm, ma olengi krokodill
mhm

ÜKSKORD KOORUS MUNAST ÜKS PISIKE TIBU
ESIMENE TUNNE, MIDA TA TUNDIS, OLI, ET TAHAKS OMA EMA ÜLES OTSIDA. JA TA TEGI SILMAD LAHTI

ÄKITSELT MÄRKAS AGA TIBU, ET TA ON KIILUTUD TEISTE TIBUDE VAHELE JA EI SAA LIIKUDA
KANAVABRIK

KAS TEADSITE, ET KÕIKIDES KANAVABRIKUTES KÕRVETATAKSE TIBUDEL NOKK TÖMBIKS, ET NAD ÜKSTEIST NOKKIDA EI SAAKS?
JA NÜÜD PUURI! TA PEAB KASVAMA SUUREKS JA TUGEVAKS, ET MUNEDA PALJU MUNE JA UUSI TIBUSID.
NO 99812 476

KOKSIME KA!
^ ^
OSTA VABALT PEETUD KANADE MUNE